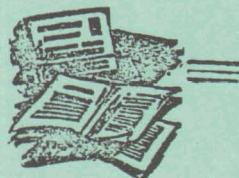

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТРІОХ ВИДАГНИХ БІБЛІОТЕК

Автор: ЄВГЕН СЛОН

HISTORICAL SIGNIFICANCE OF THREE
DISTINGUISHED LIBRARIES

by

Eugene Slon

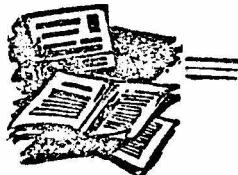
Ithaca, New York

1977

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ
ТРІОХ ВИДАГНИХ
БІБЛІОТЕК

Автор: ЄВГЕН СЛОН

HISTORICAL SIGNIFICANCE OF THREE
DISTINGUISHED LIBRARIES

by

Eugene Slon

diasporiana.org.ua

Ithaca, New York

1977

Printed in the U.S.A.

by

Cornell University Libraries
Printing Service

Права застережені за автором
Copyright 1977 by the author

PREFACE

Working in the cataloging area in a university library which follows the Library of Congress classification scheme, the author of this text noted in LC's catalogs a broad range of topics and wide diversity of geographic and epochal origin of library sources. This led him to a deeper interest in both the inner structure and the historical aspects of the Library of Congress.

There is no doubt that the presence of various literary materials in a library of modern times can stimulate an investigator to seek its historical roots. First of all, it was necessary to conduct an investigation of the chronological development of the Library and to present some conclusions in regard to its professional achievements within the American Nation.

In order to reveal the international merits of the Library of Congress the author conducted a more detailed study of its activity in the various spheres of general librarianship. The method of comparative analysis of the professional activities of a series of libraries (primarily American-European ones), used in this experiment, provided the data for conclusions. In the process of this study it was revealed that the level of professionalism and its outside influences on various areas of international librarianship have already become significantly marked by a rather early stage of luxuriant flourishing. On the basis of the data gained, one may assert that the Library of Congress, by the scope of its professional activity, by the quantitative and qualitative composition of its industrial production, by its cosmopolitan aspiration for a detailed service to the library clientele, as well as by its technical adaptation to the needs of a modern

epoch, outstripped all the leading libraries in our contemporary world and, in such a way, it achieved first place in the development of international librarianship.

In order to obtain objective data to determine the historical meaning of the Library of Congress, the investigator of this topic concentrated his attention not only on a detection of the historical differences, but also on the seeking of similarities in the development of the libraries studied. With this purpose, in the process of this research, he made a historical, exploratory excursus into the past of several libraries. To gather broader information and to follow a historical consistency in the study it was necessary to begin the exploration from the review of the development of Babylonian libraries, which arose several centuries before Christ.

The study showed that, although the Library of Congress was founded in the beginning of 19th century, its historical development is most similar to the development of the Alexandrian and the Byzantine Imperial Libraries which were founded in quite different times. Although the similarity between them, at first view, seemed difficult to perceive, it could, however, be discovered in the process of the analysis of the contents of the appropriate literary sources. In the summary of this search one may conclude that the greatest similarity in the activity of these three libraries is in their strivings for an accumulation of literary materials—sources from the earliest times of the history of mankind — and in their intention to become the most outstanding national

bibliographical centers. There is also some similarity in the methods of the acquisition of literature : from different parts of the world, through individual agents, or through representatives and special missions in other countries. The similarity can also be observed in the registration of library sources through the establishment of standard form of library documentation, that is, catalogs, during the early period of their existence. There is also a series of other similarities. Because of the similarities between the three libraries the Alexandrian and the Bysantine Imperial Libraries have become a part of the contents of this pamphlet.

There is no room, in such a short preface, for presentation of more detailed information on the various aspects of these three libraries. Therefore, the reader is referred directly to the text of the brochure itself.

ПЕРЕДМОВА

Працюючи в ділянці каталогування в університетській бібліотеці, яка застосовує в себе каталогічно-класифікаційну схему Конгресової Бібліотеки З. Д. А., автор цього тексту звернув увагу на широкий діапазон тематичного змісту та на ступінь географічного й епохального походження літератури занотованої в її каталогах. Саме це привело його до глибшого зацікавлення, як внутрішньою структурою, а так само й історичними аспектами Конгресової Бібліотеки.

Немає сумніву, що наявність надзвичайно різноманітних літературних джерел у бібліотеці модерних часів може спонукати любого дослідника до відшукання історичних коренів її виникнення. Насамперед, потребувалося провести дослідження хронологічного розвитку бібліотеки і зробити деякі висновки про її професійні досягнення всередині американської держави.

Для виявлення міжнародних заслуг Конгресової Бібліотеки, авторові довелося застосовувати більш докладне вивчення її діяльності в різних сферах загального бібліотекарства. Метода порівняльної аналізи професійної діяльності цілої низки бібліотек /головно американсько-європейських/, зужита в цьому експерименті, уможливила здобуття відповідних даних для популярно-наукових висновків. У процесі дослідження виявилося, що якісно-кваліфікаційна потужність та зовнішні впливи її на різні ділянки міжнародного бібліотекарства стають виразно помітними вже в досить ранній стадії її буйного роз-

квіту. На підставі добутих даних можна ствердити, що розмахом професійної діяльності, кількісно-якісним складом виробничої продукції, космополітичним прагненням до успішного обслуговування бібліотечних клієнтів та технічною пристосованістю до потреб модерної доби, Конгресова Бібліотека випередила всі провідні бібліотеки сучасного світу і цим завоювала одне із перших місць у розвиткові міжнароднього бібліотекарства.

Для одержання реально-об'єктивних даних, опреділюючих найважливіше історичне значення Конгресової Бібліотеки, головна увага дослідника цієї теми була скерована не тільки на виявлення історичних різниць у розвиткові дослідуючих бібліотек, але й на відшукання певних подібностей між ними. З цією ціллю, в процесі дослідження, був зроблений, якщо так можна висловитись, історично-розвідчий екскурс в минулє декількох бібліотек. Щоби зібрати ширші інформації й дотриматись історичної послідовності в дослідженні, розвідку треба було зачинати з перегляду історичного розвою Вавилонських бібліотек, що виникли за декілько сторічч до Христа.

Дослідження показало, що хоча виникнення Конгресової Бібліотеки й пов'язане тільки з початком 19-го сторіччя, її історичний розвиток найбільш є подібним до розвитку Олександрійської й Візантійської бібліотек, які були засновані зовсім в інші часи. Хоча подібність між ними, на перший погляд, здається тяжко вловимою, все ж таки, вона виявляється при

уважному аналізі змісту інформативно-літературних джерел.

У висновках цієї розвідки можемо зазначити, що найбільшу подібність у діяльності цих трьох бібліотек читач може зауважити в прагненнях накопичувати літературні матеріали із найраніших часів людської історії, в замірах стати найвидатнішими, державно-бібліографічними центрами, деяка подібність виявлена в методах набуття літератури: в різних частинах світу, через окремих агентів, або через представництва чи спеціальні місії в других державах. Подібність також можна спостерегти у способах ведення обліку бібліотечних джерел шляхом створення стандартної форми бібліотечної документації, тобто - каталогів, у ранньому віці їхнього існування, та низка інших подібностей. Саме через наявність, згаданих тут, подібностей, Олександрійська й Візантійська Імператорська бібліотеки стали частиною змісту цього памфлету.

В цій коротенькій передмові німає місця для більш детальної інформації про різні аспекти цих трьох бібліотек, тому ми скеровуємо читача безпосередньо до ознайомлення з текстом самої брошури.

ЗМІСТ*

PREFACE	i
ПЕРЕДМОВА	iv
СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ	viii
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	viii
ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТРЬОХ ВИДАТНИХ БІБЛІОТЕК	1
А. ОЛЕКСАНДРІЙСЬКА БІБЛІОТЕКА	1
Б. ВІЗАНТІЙСЬКА ІМПЕРАТОРСЬКА БІБЛІОТЕКА	9
В. БІБЛІОТЕКА АМЕРИКАНСЬКОГО КОНГРЕСУ	14
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА	62
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	65

---

* Для більш детального ознайомлення із змістом див. Предметний покажчик, ст. 65.

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

Малюнок	Сторінка
0.1 "Залізна кімната" Конгресової Бібліотеки, що була відбудована після пожежі в 1851 році.	17а
1 Головний будинок Бібліотеки Американського Конгресу та Бібліотека "Аннекс" на задньому фоні.	21
2 Славетна, головна читальна зала Бібліотеки Американського Конгресу.	28
3 Слав'янська читальна зала Бібліотеки Американського Конгресу, що знаходить-ся на п'ятім поверсі "Аннекс" будинку у Вашингтоні.	47

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

А. Л. А. - American Library Ass'n
 Ass' n - Association
 Бібліограф. - Бібліографічний.
 Б-ка - Бібліотека.
 Б-ки - Бібліотеки.
 Всес. - Всесоюзний, Всесоюзной.
 v.- volume.
 Co. - Company.
 Govt. - Government.
 Держ. - Державний
 Див. - дивись.
 З. Д. А. - З'єднані Держави Америки.
 Ідем - той самий автор.
 Ім. - імені.
 Імпер. - Імператор.
 Inc. - Incorporation.
 Ізд-во - іздал'ство.
 Інформ. - Інформація, інформаційний.
 Істор. - історичний.
 ЛАПС - Латино-Американско-Португалсько-Еспанський Відділ.
 LC - Library of Congress.
 Літ-ри - літератури.

Мал. - малюнок.
 Механіз.- механізо-ваний.
 Off. - Office.
 р. - page.
 pp. - pages.
 Print. - Printing.
 ст. -сторінка
 U. S. - United States.
 Христ. - християнський, християнського.

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТРІОХ ВИДАТНИХ БІБЛІОТЕК

Бібліотеки є важливий чинник у розвитку культури кожного народу і взагалі в житті культурного світу. На думку автора цих рядків, з великого числа бібліотек, можна виділити три бібліотеки, які мали найбільше історичне значення в розвитку світової культури: а/ Олександрійська Бібліотека в Єгипті б/ Візантійська Імперіальна Бібліотека в Стамбулі і в/ Конгресова Бібліотека в З'єднаних Державах Америки.

A. Олександрійська Бібліотека

З погляду західних учених ця бібліотека була одним із перших, найважливіших центрів наукової думки стародавнього світу, центром нагромадження і розповсюдження людського знання. У стінах цієї бібліотеки формувалися джерела, що впливали на розвиток світової культури й цивілізації. Звідси досягнення стародавньої культури поступово розходилися до інших частин світу і, таким чином, просто чи побічно, впливали на розвиток і формування культур інших народів. У цьому якраз і полягає велика заслуга і велике історичне значення Олександрійської Бібліотеки.

Історичні корені її заснування людство мусить шукати в глибокій давнині Греції й Єгипту. Завоювання Єгипту Олександром Великим /Македонським/ було значним поштовхом до заснування найбільш видатної грецької бібліотеки в Єгипті. З літературних джерел відомо, що сам Олександр Македонський надавав більшого значення азійській культурі, ніж грецькій і тому не раз, за його життя, азійська культура брала верх над грецькою, хоча й вважалася під-

корена останній. Після смерти Олександра його наступники остаточно накинули гелленізм /стародавню грецьку культуру/ у Єгипті.

Таким чином, Олександрійську Бібліотеку заснував в умовах гелленізму Птолемій I /Сотер/ у 290 році до народження Ісуса Христа, а потім ширше розбудував його син - Птолемій II /Філадельф/.

Птолемій I запросив до Олександрії одного з видатних греческих учених, - Дмитра Фалерського /Деметріос Фалерум/, який порадив Птолемієві I заснувати таку бібліотеку, яка, мовляв, була б тріумфом його правління. За цією порадою спочатку заснували науковий музей. Будівля музею складалася з низки окремих приміщень, з'єднаних перехідними коридорами. В тих приміщеннях знаходилися зали для лекцій, академічні кімнати, юдальні, монастир, астрономічна лабораторія, а пізніше й бібліотека.

Серед працівників музею можна було зустріти не тільки вчених так званих чистих наук, як математиків, астрономів, географів і фізикив, але й видатних істориків, письменників, журналістів та літераторів. Однією з головних функцій таких груп науковців була перевірка та редактування праць давніших письменників, починаючи з Гомера. Деякі науковці, що працювали тут, вважали, що дослідження, редактування і експериментування більш важливі функції, ніж ділянка звичайного, "сухого" викладання теорій. Але для успішного виконання таких функцій крайньо потребувалася добре зорганізована бібліотека. Головним чином, з метою забезпечення потреби наукових робітників музею й була створена

Олександрійська Бібліотека, яка спочатку, як зазначено вище, знаходилася при музеї, а потім була виділена до окремого будинку. Бібліотекою мали право користуватись також науковці, що працювали приватно для своїх власних інтересів.

До бібліотеки були запрошенні на працю й видатні вчені з сусідніх країн, головним чином, для перекладів літературних фрагментів із їхньої рідної мови на грецьку. Бібліотека особливу увагу уділила перекладам. Наприклад, один з єгипетських науковців /Манатос/, постійно був заангажований для перекладів єгипетських праць і одночасно складав хронологію єгипетської історії гречкою мовою, як також сімдесят юдейських науковців працювали в бібліотеці виключно над перекладом Старого Завіту на гречьку мову.

Створивши бібліотеку, Дмитро Фалерський, добре обізнаний з бібліотекою Арістотеля, персонально займався добором книг¹ і розбудовою книжкових колекцій новоствореної бібліотеки. Пізніше, особливо під час царювання Птолемія II-го, багато інших науковців були призначенні виконувати бібліотечні завдання. Одним із найголовніших завдань вважалося набуття книг і розбудова бібліотеки.

Птолемій II-й /Філаделф/ був дуже активний в удосконаленні й поширенні бібліотечної справи і тому він у додаток до головної музейної бібліотеки заснував меншу бібліотеку в єгипетській дільниці міста при поганській божниці, що носила назву "Серапіум"

---

¹ Книжкою умовилися називати зібрані до купи аркуші паперу, папіруса чи пергамену. Перше книжки з папіруса, скручували у сувої.

/один з головних богів геллістичного Єгипту/. Ця менша бібліотека, бувши відділом музеїної бібліотеки, трохи відрізнялася від неї своїм характером і призначенням. Вона була більш публічною та обслуговувала різних студентів та громадян міста.

У наслідок сприятливої, бібліотечної заінтересованності єгипетських царів книжкові збірки Олександрійської бібліотеки, за порівняно короткий час сильно розрослися. Побільшення книжкових збірок спочатку проходило шляхом копіювання знаних книг міста Олександрії, а потім через набуття їх із інших частин світу.

Протягом декількох століть єгипетські керівники з династії Птолемеїв наполегливо, різними методами і при всякий нагоді, стягали книжки до цієї бібліотеки, з усіх кінців світу. Птолемій II-й /Філаделф/ спеціально розсылав своїх уповноважених по всьому гелленському царству, вони скуповували дорогоцінні твори у вигляді сувоїв, писаних на папірусі, і доставляли їх до бібліотеки. А Птолемій III-й /Евергет/ наказував конфіскувати книги в усіх тих, що привозили їх із собою до Єгипту, і передавати до Олександрійської Бібліотеки. Крім закуплення і конфіскації книг вживалися також способи випозичання книг і набування їх шляхом обману. Так наприклад, під час голоду в Атенах Птолемій III-й /Евергет/ погодився продати грекам хліб з умовою, що вони позичать для тимчасового користування оригінали творів видатних грецьких драматургів Есхіла, Софокла і Евріпіда. Греки погодилися на цю пропозицію, але втратили оригі-

нали, діставши назад тільки їх копії.

В наслідок гнучкої, птолемійовської "книжкової політики", уже в 246 році до Н. Е., тобто через тридцять сім років після заснування бібліотеки, за припущенням деяких учених-істориків бібліотекарства, на її полицях нараховувалося 400, 000 примірників книг, а на час завоювання Єгипту римським імператором Юлієм Цезарем в 47 році до Христа бібліотека мала аж 700,000 книг. Якщо дійсно так було, це надзвичайно імпозантне надбання, особливо, якщо взяти під увагу, що бібліотека такої видатної інституції, як Корнельський університет у З. Д. А., яка сьогодні має понад 4, 000 000 книг, мусіла потратити, в модерні часи, аж сімдесят років свого існування, щоб набути перший мільйон книг.²

Крім надбання книг, працівники бібліотеки з успіхом виконували й інші професійні функції для упорядкування набутих книг. Наприклад, одним із головних завдань бібліотеки було зробити томи чи вірніше папірусові сувої рівномірно-пропорційнішими за обсягом. Для виконання такого завдання бібліотечні робітники під керівництвом Калімаха докладно перевіряли книги— сувої і тоді більші розміром із них ділили на декілька рівномірних частин, але так, щоб не порушувалася цілість змісту певної частини і в той же час зберігалася б редакційна послідовність, а коротші з текстів, навпаки, при можливості вони об'єднували в один том.

У бібліотеці працювали найкращі наукові і культурні сили тієї доби. Імена видатних осіб, що фігурують у деяких бібліо-

---

² ."Library system gets its 4 millionth volume". In: Cornell Chronicle, 10 May, 1973, p. 7, column 3.

течно-літературних джерелах, дотепер є одним із свідчень про велике історичне значення бібліотеки.

Досить згадати тільки таких, як наприклад, Дмитро Фалерський, його діяльність у бібліотеці припадає на 290-282 роки перед Христом, Зенодот Ефеський, який був директором бібліотеки в роках 282-260, Каллімах із Серени /260-240/- видатний грецький поет, Аполлоній Родеський /240-230/- грецький поет і філософ, Арістофан із Візантії /196-185/ і Арістарх із Самофрахії /160-146/, які разом із Зенодотом Ефеським були критиками, редакторами і авторами творів про Гомера.

Найхарактернішою, спеціальною рисою видатності цієї бібліотеки є те, що це перша бібліотека, яка використавши деякий досвід Асирійської царської бібліотеки /Бібліотека Ашур-Баніпала/, застосувала ведення предметного каталогу книг, на зразок модерних каталогів, а автором цього каталогу був Каллімах. Якраз цей випадок і вважається його найбільшим досягненням і найвизначнішою заслugoю в історичному розвитку Олександрійської Бібліотеки.

Бібліотека процвітала протягом кількох століть і принаймні двісті років вона відігравала величезну роль в розвитку гellenської культури, а разом із тим мала великий вплив на розвій світової культури, особливо романської та арабської культур. У цій бібліотеці науковці-філологи опрацьовували тексти манускриптів, порівнювали їх з іншими текстами, правили й редактували по декілька разів і тоді шляхом якісної аналізи, вибирали найліпший текст, який і кваліфікували як стандартну оригінальну працю.

У часи найбуйнішого розквіту бібліотеки, тут був створений скрипторіюм, який інтенсивно продукував книги, головно, для обміну й торгівлі з іншими бібліотеками. У зв'язку з цією діяльністю, бібліотека ставала головним торговельним і, до деякої міри, бібліографічним центром для багатьох бібліотек Єгипту та інших країн.

Науковці, що постійно працювали в бібліотеці, написали багато тисяч нових творів із різних ділянок, на підставі чи джерел, і таким чином, значно поповнили чи полиці дорогоцінними книгами стародавньої культури.

Крім грецьких оригіналів та їх копій, бібліотека мала велику кількість перекладів з єгипетської, жидівської, а пізніше з латинської та інших мов.

У висновках цього стислого опису Олександрійської Бібліотеки можна сказати, що згідно з загальною думкою різноманітних дослідників історії цієї бібліотеки, кінець існування чи є більш неясним ніж його початок. Музейна бібліотека почала занепадати приблизно в 100-му році до Христа, а в 47 році до Христа Юлій Цезар завоював Єгипет, і вважають, що його вояки спалили бібліотеку. Про ушкодження бібліотеки в наукових дослідженнях немає якогось більш менш усталеного погляду. В науково-дослідницьких джерелах, занотовані самі різноманітні версії: одні твердять, що бібліотека була знищена вся разом, отже з музеєм, інші вважають, що була спалена тільки частина бібліотеки, а музей уцілів і, немов би, в ньому знайшли притулок урятовані від пожежі книжки,

треті твердять, що бібліотеку зруйновано частково і, що значну частину уцілілих книг перенесено до бібліотеки "Серапіум", де вони й збереглися аж до наступної катастрофи Олександрійської Бібліотеки.

З подібних тверджень ми можемо зробити тільки один висновок, що Олександрійська Бібліотека в малій чи великій мірі постраждала від наступу Юлія Цезаря на Олександрію і, що ця руїна підштовхнула її до остаточного занепаду в майбутньому.

Дослідники зазначають, що дальший занепад впливу Олександрійської Бібліотеки випукло позначається на початку християнської доби. Після розгрому музеїної частини бібліотеки в 47-му році до Христа, менша її частина, що була при поганській божниці "Серапіум", залишилася цілою, але й ця частина її була значно понижена в 391 році по Христі під час нападу на цю божницю великої групи християн.

Деякі історики припускають, що саме за цього погрому Олександрійської бібліотеки також загинуло двісті тисяч сувоїв з бібліотеки грецького міста Пергам, що їх подарував римський полководець Марк Антоній єгипетській цариці Клеопатрі в 43 році до Христа, бажаючи хоч частково відшкодувати знищенні під час походу Юлія Цезаря на Єгипет бібліотечні скарби.

На піставі різних здогадок та легенд, висловлених у наукових дослідницьких джерелах, читач може зробити висновок, що рештки книжкових збірок Олександрійської Бібліотеки загинули в 7-8 століччях під час завоювання Єгипту арабами і від того часу, будьякі чутки про цю бібліотеку зникають.

Б. Візантійська Імператорська Бібліотека.

Незагал історично-наукові джерела є дуже скромні на дані про цю бібліотеку, але з того, що сказано в них, дослідник може зробити висновок, що з усіх бібліотек існуючих у Східній Римській Імперії Візантійська імператорська бібліотека ввійшла до історії світового бібліотекарства як одна з найважливіших фундацій середньовіччя, яка дотримувалася принципу рівнозначної обслуги народів Східної та Західної Імперії.

Римський імператор Діоклетіан /Кай-Аврелій-Валерій-Іоній/ перед 300-тим роком нашої ери перший зробив спробу створити імператорську бібліотеку, але його намагання успіху не мали, можливо тому, що це була доба активного християнського піднесення, а сам імператор належав до завзятих християножерів. Іншими словами, внутрішні релігійні конфлікти не сприяли йому в заснуванні бібліотеки, але про це в історії фігурують дуже слабі інформації.

Натомість імператор Константин Великий, ставши в 325 році імператором обох Римських Імперій, один із перших імператорів, публічно прийняв Християнство, обравши Візантію /Царгород-місто недалеко Босфору, на європейській частині, між Чорним і Середземним морями/ собі за столицю в тридцятих роках четвертого століття з успіхом заснував імператорську бібліотеку.

Сам факт заснування такої бібліотеки в ті часи в дослідчих джерелах вважається за важливу та велику подію. Безумовно, тодішніх її стандартів не можна порівнювати з величиною бібліотеки Британського Музея чи з модерними устаткуваннями сучасної Конгрега-

сової Бібліотеки в Америці, але поява її та надзвичайно довгий період існування /поверх 1,000 років/ не можуть залишитись в історії недобаченими.

Ця бібліотека відіграла величезну роль в розвитку культури різних народів, як Західної так і Східної Європи, в тому числі, наприклад, і українського народу, який свого часу перебував у сфері впливів Східної Римської Імперії та не раз запозичав собі духовні надбання з Царгороду для розвитку своєї власної культури. На цій підставі можемо собі допустити, що очевидно й перша українська бібліотека була створена Ярославом Мудрим у Києві не без деякого впливу Візантійської Імператорської Бібліотеки в Царгороді.

Імператор Константин, як християнин, зробив християнську релігію державною і це надзвичайно позитивно впливало на розбудову християнських збірок при бібліотеці. Імператор мав певних агентів, які спеціально займалися тим, що їздили по всій Римській імперії і скуповували для бібліотеки християнську літературу. Отже, цей імператор своїм християнізмом спричинився до того, що Візантійська Імператорська Бібліотека стала першою, найсильнішою християнською бібліотекою в світі і ця її риса відіграла велике історичне значення в розвитку християнських релігій в Європі, в тому числі й греко-православної релігії, яка з часів Володимира Великого стала домінуючою релігією українського народу. Насамперед, у цьому й полягає її велике історичне значення.

За часів Константина, хоча й був створений арсенал християнської літератури, але імператор не забував і про так звану світську літературу, з різноманітних ділянок людського знання.

В наслідок його бібліотечної акції бібліотека придбала велику кількість творів не пов'язаних із суто-християнізмом. Бібліотека поступово набувала твори грецьких і латинських авторів з різних аспектів людської цивілізації. Але процес набуття такої літератури проходив багато повільніше, ніж літератури християнсько-релігійної, в наслідок чого збірки світської літератури нараховували тільки сім тисяч сувоїв на час смерти імператора в 337 році.

Розвиток бібліотеки і розбудова книжкових збірок проходили досить нерівномірно на протязі цілого часу. З повищого опису читач може зробити висновок, що Імператорська Бібліотека Візантії досягла б величезних успіхів, коли б Константин Великий був імператором довший час, та, коли б зовнішні сили не втручалися б в життя імперії.

Не минуло й двадцять п'ять років від дня смерти Константина, як до влади прийшов імператор Юліян, який намагався скасувати християнство і в зв'язку з цим навіть наказував вилучати з бібліотеки книги занадто християнського змісту. Певно, що за час урядування такого імператора християнські збірки бібліотеки мусіли зазнати солідних ушкоджень, а характер самої бібліотеки до деякої міри змінився. У 362 році імператор передав свої приватні грецько-класичні збірки в розпорядження імператорської бібліотеки і цим посилив збірки так званої світської літератури.

Імператор Теодосій II-й /401-450/ в історії прославився ве-

ликом книголюбством і поширенням збірок імператорської бібліотеки. В роки його управління книжкові фонди бібліотеки були доведені до 100,000 томів під кінець його правління, але кількісний склад її значно понизився в часи урядування Леонарда I-го /Лео I/, а його наступник Зено в 477 році знайшов бібліотеку сильно пошкодженою пожежою, але перебудував і реставрував її книжкові збірки за рахунок праць відібраних від інших бібліотек, довівши її збірки понад 100,000 примірників у формі сувоїв та кодексів. Останнє підтверджує великий прогрес бібліотеки в її якісному формуванні книжкових збірок, бо літературні джерела у формі кодексів є багато зручнішими для вживання читачам.

З наведених вище прикладів можна зробити висновок, що успіх розбудови бібліотеки і ріст її книжкових збірок у великій мірі залежали від наставлення і характеру того чи іншого імператора, від внутрішніх обставин, у яких бібліотека існувала, та від зовнішньої ситуації, яка в більшості випадків перешкоджала нормальному розвиткові бібліотеки.

Візантійська імператорська бібліотека втілювала в собі елементи грецької та романської культур, але своїм характером була більш грецькою, ніж романською, і більш східньою, ніж західньою.

Її важливість полягала у винятковій здібності накопичити і зберегти набуті книги з часів античної доби, які часто нищилися варварськими завойовниками, або вивозилися до бібліотек ворожих країн. Такими країнами були переважно країни магометанські, на той час ще з бідною культурою і тому візантійська література, яку вони завойовували, робила великий вплив на розвиток магометанської культури.

Не зважаючи на досить часті внутрішні і зовнішні військові катаклізми, які затримували розвиток бібліотеки, вона стала видатним, грецько-романським бібліотечно-культурним центром. Цей центр відіграв важливу роль в збереженні грецьких і латинських класичних робіт, але більш грецьких, ніж латинських творів, було збережено в Царгороді. Хоча велика кількість манускриптів була втрачена у війнах та пожежах, велика кількість їх була врятована, які через 1, 000 років пізніше /15-те сторіччя/ знайшли свою дорогу до Італії та інших країн Західної Європи і були включені в збірки найвидатніших бібліотек під час культурного відродження західно-європейських народів.

Аналізуючи вищезазначені твердження, можемо зробити висновок, що Візантійська Імперіальна Бібліотека силомо факту стала ніби продовжувачем діяльності Олександрійської Бібліотеки в розвитку світової культури в часи середньовіччя і в цьому також полягає її велике історичне значення.

Остаточна доля Візантійської Імператорської Бібліотеки була подібною до прикого становища самої імперії. Вона безперебійно терпіла від внутрішніх та зовнішніх війн і в такий спосіб поступово після 1200-го року прийшла до упадку.

Не зважаючи на те, що Царгород в 1204 році був завойований християнами з півночі /Норманами/ і бібліотека була християнською, вона настільки сильно постраждала від завойовників, що вже цілковито не змогла піднестися до нормального рівня аж до остаточного завоювання Візантійської Імперії турецькими отаманами в 1453 році. Цю дату в історично-бібліотечній літературі й принято вважати за дату зникнення Візантійської Імператорської Бібліотеки, як незалежної державної культурної установи.

В. Бібліотека Американського Конгресу

Ця бібліотека з'явилася значно пізніше, ніж багато інших видатних європейських бібліотек. Історія цієї бібліотеки зачинається в початках 19-го століття і проходить рівнобіжно з розвитком самої американської держави. Спочатку це була невелика збірка довідкових джерел, призначена виключно до послуг Конгресу та деяких інших державно-законодавчих органів.

Під час раннього періоду створення незалежної держави, ще коли Конгрес та Уряд перебували в Нью-Йорку й Філадельфії, члени Конгресу та уряду користувалися збірками бібліотеки Нью-Йоркської громади /сьогодні публічна бібліотека Нью-Йорку/, а пізніше збірками бібліотечного товариства Філадельфії.

З перенесенням столиці з м. Філадельфії до Вашингтону перед державними провідниками, які почували потребу в літературних джерелах, повстало дилема створення власної бібліотеки. Деякі члени Конгресу, особливо приналежні до демократичної партії, були проти ідеї заснування урядової бібліотеки, але лідер партії Томас Джефферсон, - тодішній президент, наполегливо боронив на-мір створення державної бібліотеки. Він настільки активно підтримував цю справу, що було б доцільним вважати його справжнім основоположником Конгресової Бібліотеки.

На пропозицію президента Джефферсона Конгрес 24-го січня 1800-го року, спеціальною постановою, асигнував п'ять тисяч доларів на купівлю книг для щойно організованої бібліотеки. Цією постановою була затверджена посада головного бібліотекаря

Конгресу, з неповним статусом праці, а також призначений спеціальний комітет по розбудові бібліотеки.

Комітет тоді багато подискутував над тим хто мусить призначати головного бібліотекаря: сенат, палата представників чи президент. Так само багато часу витрачалося на дискусії про те, хто може користуватися бібліотекою, та хто і, які суми мусить призначати на розбудову книжкових збірок. Після деяких дискусій функція призначення бібліотекаря була покладена на президента, і тоді - 29-го січня 1802 року президент Джefferson призначив клерка палати представників Жона Беклай першим бібліотекарем Конгресу, який пробув на цій посаді до дня смерти, що несподівано сталася 8-го квітня 1807 року. Після його смерти головним бібліотекарем став інший співробітник палати представників Патрік МакГрудер. З семирічною діяльністю цього бібліотекаря, фактично й пов'язані перші досягнення Конгресової Бібліотеки. Одним із самих головних досягнень вважалося набуття книг із ділянок: правничої, міжнародних стосунків та з історії Америки в кількості 964-х творів.

У зв'язку з поширенням книжкових збірок, уже в квітні 1802 року, був виданий перший елементарний каталог книг. Із цього каталогу можна помітити, що початкова каталогізація проводилася не за змістом, а за форматом книг. У 1806 році президент Джefferson порадив головному бібліотекареві створити новий каталог, але не для всіх книг, а тільки найбільш необхідних. Наприклад, співробітники бібліотеки, вкладаючи каталог, не заносили до нього книг розваги, а книжки в чужих мовах вони включали, але в обмежені

ній кількості. Натомісъ твори з громадського права, парламентарної процедури та подібні їм у каталозі відбивалися повністю.

Хоча діяльність комітету по розбудові бібліотеки була досить активною й ставлення президента до бібліотечної справи виявилося прихильним, книжкові збірки зростали дуже повільно. За чотирнадцять років свого існування у Вашингтоні вони досягли тільки 3,000 томів книг, та й то, переважно таких, що рідко використовувалися.

Під час війни з Великою Британією ці книжкові збірки, разом з Капітолем, з наказу англійського адмірала Кокбурна, були спалені англійськими моряками дотла. Іншими словами, Конгресова бібліотека була тоді знищена майже в своєму зародкові.

Після війни для успішної організації нової бібліотеки Джефферсон, який на той час президентом уже не був, запропонував новому урядові купити його власні збірки, в кількості семи тисяч томів найліпших книг за 23, 700 доларів. Після деяких обговорень, Конгрес прийняв пропозицію Джефферсона. В 1815 році ці збірки були куплені, вони й послужили основою для заснування нової Конгресової Бібліотеки.

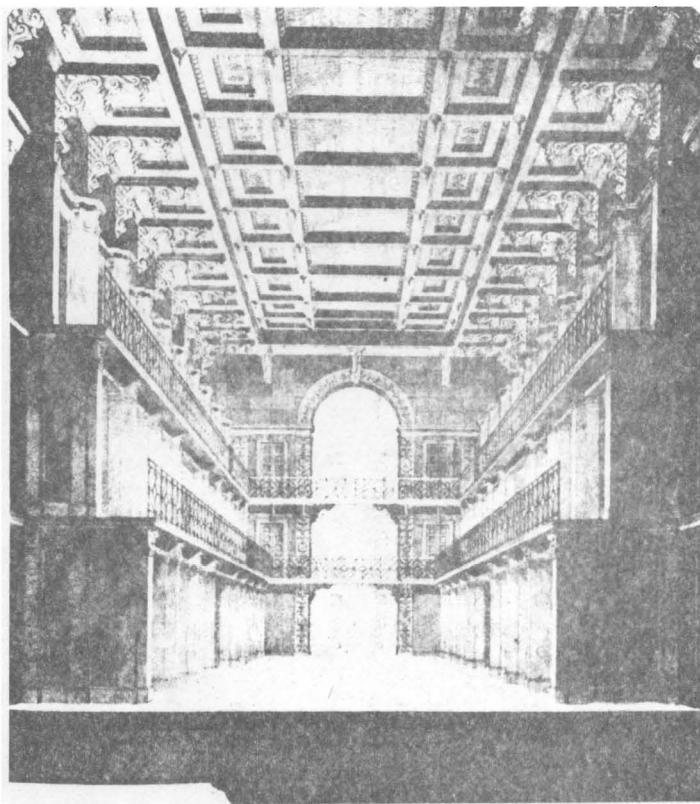
Збірки новоствореної бібліотеки, кількісно і якісно, домінували над збірками попередньої бібліотеки. Від часу закуплення джефферсонівських зборок, книжкові надбання почали швидко розростатися і тоді з'явилася потреба в бібліотекарі Конгресу з повним навантаженням і постійною платнечю. На посаду такого бібліотекаря був призначений журналіст Жорж Ваттерсон. Нову бібліотеку тимчасово примістили в поштовому будинку,

де вона й перебувала аж до 1824 року, а відтоді її перенесли в новозбудований Капітолій. Починаючи цією датою Конгрес щорічно визначав п'ять тисяч доларів для надбання книг. Головним чином, за рахунок цих грошей, подарунків та урядових публікацій бібліотечні збірки зростали швидким темпом. У 1850 році вони досягли 50,000 томів, а бібліотека своїм розміром стала на другому місці в країні, після Гарвардського університету.

Не встигла бібліотека завоювати собі, більш менш, провідного становища в країні, як виникла нова пожежа в 1851 році в Капітолі, де перебувала бібліотека. Ця пожежа спричинила надзвичайно тяжкі ушкодження книжковим скарбам: сгоріли 36,000 томів книг, включаючи 2/3 колишніх джефферсонівських збірок, а уціліли тільки 20,000 з 50,000 томів книг.

Після таких величезних пошкоджень Конгрес звернув особливу увагу на розбудову книжкових збірок. Він призначив відразу 75, 000 доларів /на той час це була велика сума/ для відновлення погорілих матеріалів, а також бібліотечне приміщення частинно було перебудоване відповідно до вимог вогнетривких стандартів.

Конгресова Бібліотека, протягом наступних кількох років, набула декілька великих збірок, які піднесли її вартість до рівня наукової інституції й значно поширили загальне зацікавлення нею. Такими збірками є: Правнича бібліотека Жемса Петігру, праці декількох ранніх президентів /Вашингтона, Адамса, Джeffersona/, сорок тисяч томів, переважно природничої літератури, із Смітсонівського інституту, а також історичні збірки бібліотеки Петер

Library of Congress Phc

The Library of Congress "Iron Room" as rebuilt after the fire of 1851.

Мал. 0.1. "Залізна кімната" Конгресової Бібліотеки, що була відбудована після пожежі в 1851 році.

Форса стали головними здобутками Конгресової Бібліотеки в шестидесятіх роках 19-го століття.

Нові книжкові набуття у великий мірі впливали на розвиток і формування певного характеру бібліотеки. З набуттям збірок Джейферсона характер Конгресової Бібліотеки став більш загальним, ніж правничим / характер бібліотеки в початках її організації/. Включення збірок Петера Форса в 1867 році значно посилило зміст збірок американської історії, тоді як присуднання смітсонівських колекцій до Конгресової Бібліотеки поширило й змінило відділ природничих наук. Цікавим є те, що ніякі бібліотечні набуття не змінили так сильно характеру Конгресової Бібліотеки, як збірки смітсонівські. Такий стан, безумовно, пояснюється високоякісним стандартом самих збірок. Відомо, що Смітсонівський інститут щорічно вдавав велику кількість цікавих і важливих , з наукового погляду, публікацій, які розсилалися по країнах усього світу, а в обмін за ці матеріали інститут діставав велику кількість різноманітної наукової літератури, що видавалася за кордоном. У наслідок такого міроприємства Смітсонівського інституту в його збірках за сорок років зібралася найцінніша, можна сказати добірна, наукова література, яка й була пізніше передана Конгресовій Бібліотеці, де вона утворила основне ядро наукового книгосховища з яким, уже в ті часи, не могла конкурувати не одна бібліотека в світі.

Надзвичайно поважним заходом в розбудові Конгресової Бібліотеки треба вважати введення закону про авторське право в 1846 році. В наслідок цього закону кожний видавець, письменник чи митець мусів надіслати до Конгресової Бібліотеки один примірник,

до 1870 року, і два примірники свого твору після 1870 року. Роблячи це, кожний автор чи видавець зберігав своє право літературної власності і одночасно набував право на збереження своїх творів при Конгресовій Бібліотеці. Таким чином, бібліотека, вже за перших 25 років свого існування, спромоглася накопичити в себе майже всі друковані твори американської преси, як також велику кількість фотографій, гравюр та інших мистецьких творів. Отже, накопичення різноманітних, ~~різноманітних~~, бібліотечних матеріалів, випродукованих в цій країні, само по собі, надавало бібліотеці рис носія скарбів національної культури й поступово перетворювало її у вседержавну інституцію.

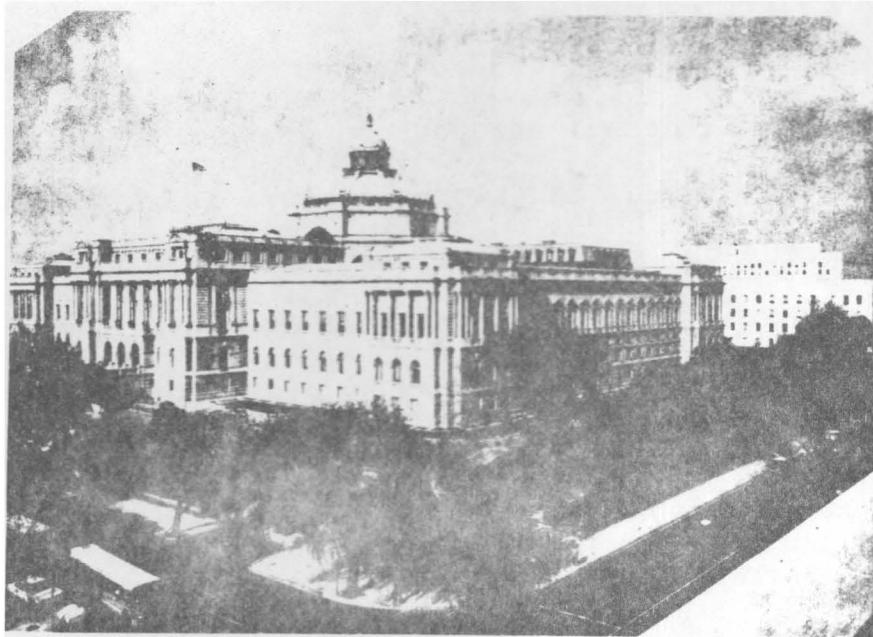
Особливо багато книг поступило до бібліотеки від різних джерел, коли вимога про обов'язкову реєстрацію двох примірників кожного твору надрукованого в З. Д. А. стала дійсністю. В наслідок цього заходу кількісний склад книжкових збірок бібліотеки значно піднявся за короткий час. Бібліотечні фонди, що в 1865 році становили всього 82, 000 томів були доведені до 200,000 томів у 1875 році. Отже, завдячуячи діянню закону про авторське право, літературна спроможність бібліотеки виросла за десять років у два с половиною рази. Вищезгадане підтверджує, що Конгресова Бібліотека, вже, навіть, у ті часи, перетворювалася в провідну бібліографічну установу американської держави досить швидким темпом.

З призначенням доктора Енсворті Ранда Споффорда в 1864 році головним бібліотекарем Конгресу особливо багато змін зайдло

в діяльності Конгресової Бібліотеки. Якщо до його призначення бібліотека перебувала в стадії сухо організаційній, то з появою адміністрації Споффорда вона набуває характер вседержавного бібліографічного центру. Президент Лінкольн, немов, відчував великий прогрес в майбутній бібліотечній діяльності Спаффорда, що призначив його головним бібліотекарем Конгресу і, як виявилося пізніше, президент не помилився. Вже скоро після призначення Споффорд домігся від Конгресу спеціальної постанови про посилення закону про авторське право. В наслідок чого, внесення двох примірників замість одного стало обов'язковим правилом у 1870 році для кожного автора, а також єдина відповідальність за регуляцію правил авторського права була покладена на головного бібліотекаря, що дало можливість зліквідувати анархію в систематичному накопиченні авторських джерел. Ці заходи настільки сприяли успішному розвиткові бібліотеки, що річний приріст бібліотечних матеріалів /книг, мап, нот, фотографій, періодичних видань, гравюр та інших/ складало не менше 134, 000 бібліотечних одиниць, а цілий бібліотечно-літературний резерв бібліотеки за тридцять років /1870-1900/ становив 1,132,000 примірників.

За 32-річний період урядування Споффорда Конгресова Бібліотека поширила свою обслугу до цілого населення американської держави. Відчуваючи великий брак місця для швидкоростуших збірок д-р Споффорд у 1871 році запропонував Конгресові побудувати, спеціально пристосоване для потреб бібліотеки, приміщення. Після деяких дискусій в 1874 році Конгрес спеціальною постаново-

вою схвалив пропозицію головного бібліотекаря. Конгрес визнав чив 500,000 доларів для організаційних потреб побудови будинку і призначив спеціальний комітет для керування будівництвом, але через цілу низку причин будівництво було розпочато щойно в 1887 році і закінчено в 1897. Вартість усіх робіт, пов'язаних з будуванням цього першого й головного будинку, становила понад 6,000 000 доларів. Він покрив площа землі в чотирі акри і пізніше вмістив понад 3,000 000 томів книг.

Library of Congress Photo
The Main Building of the Library of Congress and the Library Annex in rear.

Мал. 1. Головний будинок Бібліотеки Американського Конгресу та Бібліотека "Аннекс" на задньому фоні.

Будинок збудований у стилі італійського ренесансу. Зовнішня частина його вибудована з конкордійського граніту з домішками

різних кольорових ґатунків італійського мармуру. Будинок складається з трьох поверхів з баштою й бельведером посередині, які є найбільш імпозантною прикрасою зовнішньої частини будинку. Над бельведером підноситься бліскучий факел з позолоченим вогненним полум'ям. Це так званий өмблемний "факел знань", що показує центр і вершину будинку, та знаходиться на висоті 195 футів над поверхнею землі. Башта і баштоподібний дах над бельведером покриті міддю, поверх якої положений шар золота 23-ої англійської проби, тільки ребра башти залишилися темними. На всіх рогах будинку збудовані павільйони, що трохи підносяться над основною частиною будинку. Вони є оздоблені різноманітною мозаїкою гранітних колон. Каменні склепіння віконних арок на другому поверсі становлять низку голів, репрезентуючих головні етнологічні типи людей, якто: слав'янин, европеець блондин, европеець брюнет, модерний грек, перс, гіндус, унгар, семітець, араб, турок, сучасний єгиптянин, абісінець, маласець, полінезієць, австралієць, мурин, індієць, самоїд, коресець, японець, хінець та деякі інші. Розкішний фонтан роботи Роланда Хінтона Перрі, який прикрашений бронзовими алегоричними фігурами, також належить до одної з найпомітніших прикрас зовнішньої частини бібліотеки. Найголовніша з тих фігур репрезентує Нептуна, сидячого перед морським гратом. Із усіх павільйонів найбільшим і найкрасивішим вважається західний або головний вхідний павільйон. Його довжина досягає сто сорок футів, він є на сім футів вищий за решту п'ять павільйонів. Верхня його частина спереду опирається на шістнадцять округлих колон з вирізбленими на них корентійсь-

кими написами. На закруглених фронтонах зображена гранітна група, представляюча американського орла з двома сидячими по боках його дітьми. Кожний фронтон опирається на плечі двох Атласів /технічна назва Атлантиди/- фігур, втілюючих у собі гігантську силу. В малих округлих вікнах другого поверху цього павільйону, приміщені дев'ять гранітних бюстів /скульптур/, - найбільш славетних знатців літератури: Р. Емерсон, Гетте, В. Франклін, Т. Маколей, Гавторн, В. Скот, Ірвінг, Демосфен і Данте. В проміжку між ними знаходяться, майстерно виліплені, дитячі голівки й масивні гірлянди фруктів. Камені склепіння округлих вікон прикрашені фігурами, стоячих крилатих херувимів чи геніїв. Усі ці фігури є виліплені з однієї моделі і введені тут, щоб оживити одноманітність орнаменту листя, що розташоване на трьох сторонах павільйону. Ці зовнішні орнаментації можуть легко зацікавлювати прохожих та приваблювати їх до середини.

Всередині будинок є дуже орнаментований та збагачений різними прикрасами. Помітно, що архітектори добре подбали за привабливість бібліотечного приміщення та умови праці для читачів. Усередині будинку оглядача найбільше вражаютъ трос бронзових дверей при входних арках. Ці двері покриті богатими рельєфними прикрасами. Висота кожних дверей дорівнює чотирнадцяти футам, ширина рівна семи с половиною футам, а вага кожних дверей є біля трьох с половиною тон. На середніх дверях сюжетом прикраси являється "Книгодрукування" роботи Фредеріка Мекмонні, на лівих дверях "Старі Звичаї", "легенди", "перекази" роботи Оліна

Варнера, а на правих дверях "Письменність", роботи Герберта Адамсона і Олена Варнера. На дверях по порядку розміщені три скульптури, які відбивають всі три згадані сюжети: "Традицію", "Книгодрукування" й "Письменність". Зала де знаходяться сходи, що ведуть на другий поверх складається з двохповерхових коридорів. Західний коридор, на другому поверсі, служить головним вестибюлем будинку і тому оброблений більш заможно, ніж який-небудь інший. Масивна, обшита панеллю стеля білого кольору з позолоченою каймою вважається тут найбільш вражуючою річчю і становить найліпший зразок золотого арнаменту. Коридор обставлений колонами з італійського мармуру, які прикрашені пілястрами. Стіни вестибюля, як також уся стеля, зроблені з гіпсу, який надає їм більш ніжного тону в кольорі. Майже під самою стелею, над кожною колоною, знаходитьться гіпсова фігура Мінерви. Розташовані попарно фігури зображені Мінерву війни, яка несе в одній руці короткий меч, а в другій піднесений догори факел знання, і Мінерву миру, яка тримає глобус /символ всесвітнього знання/ і сувій. Крім цих різниць, фігури мають також деяку спільність: вони є одного і того ж типу, на обох одинакова егіда і шолом, обидві одягнені в широкий класичний одяг. На стіні, між обома Мінервами, виліплений розкішний, біло-золотого кольору грецький вівтар, що слугує канделябром для електричного освітлення. Частина цієї канделябри має форму чаши, оздобленої вінком, що є сплетений з великих листків, із цієї чаши виходить дев'ять ламп, які вкупі нагадують китицю якихось блискучих плодів, особливо під час освітлення. Головна частина підлоги тут зроблена з білого італійського мармуру, покритого смугами і геометричними

фігурами із брунатного тенесійського мармуру та бордюром ховтої мозаїки. Помітно, що малюнок підлоги гармонує з прикрасами арок і стелі. Таку послідовність можна зауважити у всіх частинах бібліотеки.

З погляду орнаментації, заля, де знаходяться головні сходи, також викликає у глядача великий інтерес. Тут підлога, крім мармуру, має велику кількість ліпних і різбярсько-мідних інкрустаций. В центрі залі знаходиться величезний диск з відгальуженими від його центру променями. Цей диск зображає сонце на якому зазначені чотири кардинальні точки компаса, які розташувалися на головних осіях бібліотеки. Диск виконує для бібліотеки, приблизно ту ж функцію, що стрілка компаса на пляні чи мапі. Від центру диска, мов від сонця, розходяться промені, які складаються поперемінно із червоного і ховтого італійського мармуру.

Стеля цієї залі сконструйована з низки гіпсовых склепінь, пофарбованих у блакитний колір із ховтими заглибленими. Ці виїмки оточені позолоченими ліпними прикрасами. На стелі намальована дощечка, яку підтримують дельфіни, а на ній викарбовані імена: Данте, Гомера, Мільтона, Бекона, Аристотеля, Гетте, Шекспіра, Мольєра, Моісея і Геродота. В кутках дугоподібного склепіння знаходяться дві жіночі рельєфні напівфігури, які підтримують картуш на якому намальовані лампа і книга - символ знання. Навколо цих фігур склепіння усіяно зірками, а далі, в кожному кутку видно фігури двох літаючих ангелів. Сама стеля нагадує, ніби, продовження склепіння. Вона поділена монументальними сволоками, що є обшиті панеллю, на окремі секції, а також незвичайно оздоб-

лена позолотою. Малюнок стелі виглядає досить строкатим: він складається в основному з блакитного й жовтого кольорів і є, немов би, відбитком мармурової підлоги.

Основи арок склепінь другого поверху своїм обробленням є особливі, вони витончені й красиві. Малюнок їх зображає віночки зроблені з троянд та дубового і лаврового листя, з дубами й пальмами на задньому фоні. Орнамент і прикраси сходів мають різноманітні форми і виявляють особливий характер. Тут можна побачити красиві жіночі голівки класичного типу з гірляндами внизу і з орнаментом вроді арабесок з листям на кожному боці. На головній колонці, якою закінчуються поручні кожної драбини, знаходиться бронзова жіноча фігура, що тримає факел з електричним освітленням. Так само на сходах розміщені фігури чотирьох маленьких хлопчиків, які репрезентують чотири частини світу: Америку зображає індієць з великим головним убором випродукованого із пір'я, з луком, стрілами та намистом із вампумія. Африка представлена у вигляді маленького мурина з дубцем і намистом із кликів диких тварин. Азія зображена монголом одягнутого в різокольоровий шовковий одяг, а позаді монгола стоїть фарфорова ваза, що свою форму нагадує дракона. Європа представлена хлопчиком в класичному одязі з книгою й лірою в руках, а позаду фігури стоїть дорична колона.—Ці три предмети символізують музику, літературу й архітектуру, а в більш широкому розумінні перевагу кавказької раси над іншими народами в цивілізації взагалі. Вподовж усіх сходів знаходиться ціла низка прикрашених фігур, що ре-

презентують "Комедію", "Трагедію", "Поезію", "Живопис", зображають архітектуру, різні професії, звички та стремління сучасних людей.

Тут згадані лише найбільш вражаючі прикраси та орнаментації. Крім згаданих тут, Конгресова бібліотека має багато інших декоративних оздоблень у інших частинах будинку, де вони створюють для читачів благоприємні обставини праці.

З описів багатьох авторів читач може довідатись, що будівля Конгресової Бібліотеки з усіх найвидатніших бібліотек світу є найбільш досконалою й найпристосованішою до збереження й використання книг. Разом із зовнішніми відгалуженнями бібліотечна будівля покриває 8 акрів землі і вміщує в собі 4, 500 000 томів книг. Головна читальна зала досягає 125 футів висоти, вся вона оточена внутрішніми вогнетривкими книжковими нішами та має місце для 200-ти читачів. Тут же велику частину площині займають карткові каталоги /див. нижче мал. 2/.

Крім вищезгаданого, бібліотека має 300 місць для читачів безпосередньо в книgosховищі, понад п'ятдесят загальних академічних читальних залів, як також багато читальних кімнат, що знаходяться при спеціальних відділах, як-от: східної літератури, славістики, друку, музичної й періодичної літератури та окремі читальні залі для членів сенату та палати представників.

Цей будинок є добре забезпечений пневматичними трубами по яких спрямовуються письмові замовлення безпосередньо до книжкових збірок, а також у його посіданні є низка конвеєрів для більш

лена позолотою. Малюнок стелі виглядає досить строкатим: він складається в основному з блакитного й жовтого кольорів і с, німов би, відбитком мармурової підлоги.

Основи арок склепінь другого поверху своїм обробленням є особливі, вони витончені й красиві. Малюнок їх зображає віночки зроблені з троянд та дубового і лаврового листя, з дубами й пальмами на задньому фоні. Орнамент і прикраси сходів мають різноманітні форми і виявляють особливий характер. Тут можна побачити красиві жіночі голівки класичного типу з гірляндами внизу і з орнаментом вроді арабесок з листям на кожному боці. На головній колонці, якою закінчуються поручні кожної драбини, знаходитьсь бронзова жіноча фігура, що тримає факел з електричним освітленням. Так само на сходах розміщені фігури чотирьох маленьких хлопчиків, які репрезентують чотири частини світу: Америку зображає індієць з великим головним убором випродукованого із пір'я, з луком, стрілами та намистом із вампумія. Африка представлена у вигляді маленького мурина з дубцем і намистом із кликів диких тварин. Азія зображена монголом одягнутого в різокольоровий шовковий одяг, а позаді монгола стоїть фарфорова ваза, що свою форму нагадує дракона. Європа представлена хлопчиком в класичному одязі з книгою й лірою в руках, а позаду фігури стоїть дорична колона.—Ці три предмети символізують музику, літературу й архітектуру, а в більш широкому розумінні перевагу кавказької раси над іншими народами в цивілізації взагалі. Вподовж усіх сходів знаходитьсь ціла низка прикрашених фігур, що ре-

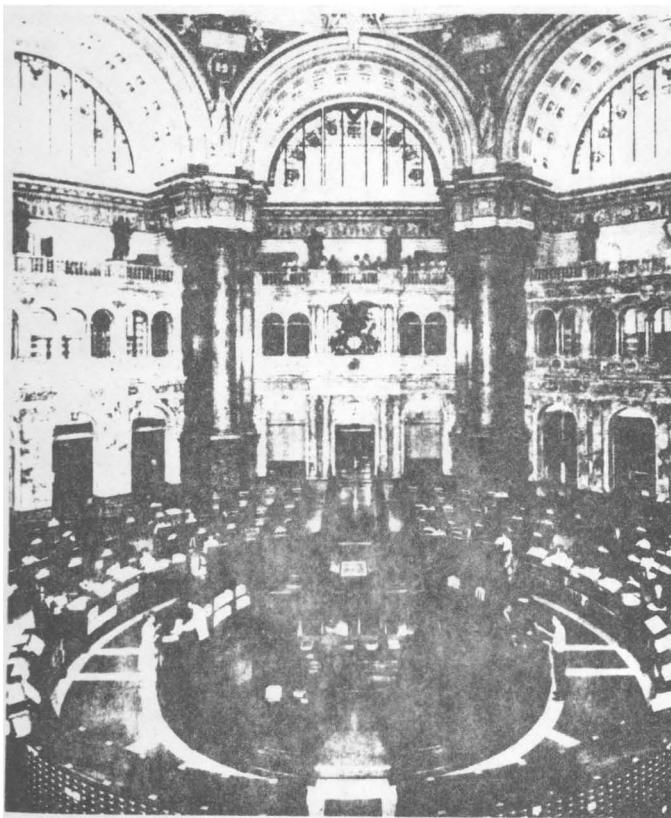
презентують "Комедію", "Трагедію", "Поезію", "Живопис", зображають архітектуру, різні професії, звички та стремління сучасних людей.

Тут згадані лише найбільш вражачі прикраси та орнаментації. Крім згаданих тут, Конгресова бібліотека має багато інших декоративних оздоблень у інших частинах будинку, де вони створюють для читачів благоприємні обставини праці.

З описів багатьох авторів читач може довідатись, що будівля Конгресової Бібліотеки з усіх найвидатніших бібліотек світу є найбільш досконалою й найпристосованішою до збереження й використання книг. Разом із зовнішніми відгалуженнями бібліотечна будівля покриває 8 акрів землі і вміщує в собі 4, 500 000 томів книг. Головна читальна зала досягає 125 футів висоти, вся вона оточена внутрішніми вогнетривкими книжковими нішами та має місце для 200-ти читачів. Тут же велику частину площині займають карткові каталоги /див. нижче мал. 2/.

Крім вищезгаданого, бібліотека має 300 місць для читачів безпосередньо в книgosховищі, понад п'ятдесят загальних академічних читальних залів, як також багато читальних кімнат, що знаходяться при спеціальних відділах, як-от: східної літератури, славістики, друку, музичної й періодичної літератури та окремі читальні залі для членів сенату та палати представників.

Цей будинок є добре забезпечений пневматичними трубами по яких спрямовуються письмові замовлення безпосередньо до книжкових збірок, а також у його посіданні є низка конвєсрів для більш

Мал. 2. Славетна,
головна читальна зала
Бібліотеки Американсько-
го Конгресу.

Library of Congress Photo
The famous Main Reading Room.

швидкої транспортації книг із книgosховища до читача. Конгрес
мас в Капітолі своєю окрему автоматичну, пересилочну станцію для
одержання й відправи книг.

У східному крилі будинку тепер знаходиться велика виставка
рідких книг, зведений національний каталог та бібліографічний
відділ.

На день переїзду бібліотеки з Капітолю до нового приміщення,--
в 1897 році вона мала на своїх полицях 750, 000 томів книг, 18,000
томів часописів і багато журналів, 200,000 музичних записів і

і пісень, 250,000 грав'юр, фотографій та інших подібних експонатів, більше ніж 40,000 таблиць і мап, а також велике число манускриптів.

Під час будування приміщення Споффорд з своїми помішниками регулярно видруковували щорічні рапорти, систематично провадили каталогування книг і, тоді вперше був надрукований абетко-во-предметовий каталог /Тзе Каталог оф тзе Лайбрарі оф Конгресс: Індекс оф Сабжектс/ для всіх книг, що були в бібліотеці.

В наслідок наполегливої праці Споффорда та його співробітників, колись невелика збірка довідкових джерел Конгресу була перетворена у великорідженську, доступну для всієї нації, бібліотеку. Вже на той час вона мала в своєму складі найбільшу й найзручнішу в Америці читальну кімнату, управління авторського права, мистецьку галерею, відділ мап, департамент періодичної й музичної літератури, відділ манускриптів, правничу бібліотеку, каталогічний відділ та секцію нагляду за будинком та землею. Не дивно, що число потрібних робітників змінилося з п'яти людей, як це було на початку урядування Споффорда, до 185 на кінець його адміністрації, як також додатково сорок п'ять людей працювали при відділі авторського права.

З вищезазначеного опису ми можемо зробити висновок, що бібліотека під керівництвом Споффорда зробила в своїх досягненнях величезний прогрес, а сам Споффорд заклав необхідну інтелектуально-матеріальну базу і проторував шлях для її майбутнього розвитку.

Дальнійша історія Конгресової Бібліотеки пов'язана з діяль-

ністю визначного, професіонального бібліотекаря Герберта Путна-
ма, який звернув найбільшу увагу на фахові удосконалення бібліо-
теки. Найголовнішими з них він вважав покращення класифікації й
кatalogування книг, набуття їх відповідно до вимог наукової праці,
інформація науковців про можливості використання бібліотечних
джерел, організація міжбібліотечного обміну й розбудова спеціаль-
них збірок. Свого часу він сказав: "Це мусить бути бібліотека,
яка стоїть в авангарді, як модель і приклад в допомозі американській
науці".³ Дотримуючись виконання поставлених перед собою зав-
дань на протязі діяльности, на посаді головного бібліотекаря,
він перетворив Конгресову Бібліотеку в один з найвидатніших
бібліотечно-бібліографічних центрів світу і одночасно в "бібліо-
теку бібліотек".

Путнам наполегливо рекомендував поширити інформаційну функ-
цію і технічні засоби бібліотеки, а також прагнув зробити її
більш доступною для всього громадянства шляхом застосування від-
повідної класифікаційно-кatalogічної системи, зрозумілої для за-
галу.

Класифікаційна схема Джефферсона, якою користувалися протягом
цілого сторіччя, була відкинута, як невідповідна до розміру зби-
рок бібліотеки. На її місце, після певного обговорення декіль-
кох класифікаційних схем, власна класифікаційна схема Конгресо-
вої Бібліотеки була затверджена. В зв'язку з цим Путнам зарядив

---

³ Gurney, G. The Library of Congress. (New York: Crown Publi-
shers, 1966), p. 28.

реклассифікацію всіх бібліотечних матеріалів, в процесі якої був створений новий абетковий публічний каталог і виставлений для вільного вжитку читачів.

Згідно розпорядження Путнама всі картки, що їх приготували каталогери, друкувалися в більшій кількості примірників, ніж їх потрібувала бібліотека, і, таким чином частина цих карток поступала в продаж бібліотекам Америки й Канади, що й допомагало їм у каталогуванні бібліотечних матеріалів та в бібліотечному обміні літературних джерел для науковців. Випродаж каталогічних карток, особливо універсітетським бібліотекам, вважалося одним з найважливіших інформаційних міроприємств Конгресової Бібліотеки, спрямованого на ознайомлення науковців з наявністю та характером наукових джерел в її збірках. Але інформаційна обслуга ще більше поширилася, коли за фінансовою допомогою Корпорації Рокефеллера, в 1927 році по ініціативі Путнама Конгресова бібліотека створила Національний Зведеній Каталог важливіших книг, що були в посіданні всіх інших бібліотек Америки.

В той час, коли обслуга Конгресової Бібліотеки досягладалеких закутків американської землі, бібліотечно-літературні резерви розросталися швидким темпом в кожній ділянці людського знання. Цей ріст відбувався, головним чином, у наслідок дії закону про авторське право, також зарахунок урядових документів, подарунків окремих громодян, шляхом пожертв місцевих, штатних та чужоземних урядів, способом обміну літературних джерел із іншими країнами, як також шляхом закупок.

Усі бібліотечні скарби складаються з книжок, памфлетів часописів, журналів, манускриптів, мал, музичних рєкордів, естампів, фотографій, рухливих картин, кінофільмових стрічок, грамофонних плит, поштових значків, та великої кількості так званих рельєфних книг для сліпих. Усі ці бібліотечні фонди, що є представлені в різноманітних формах та надруковані в різних мовах мусять зберігатися, бути прокаталоговані і схлясифіковані відповідно до бібліотечно-професійних правил та упорядковані на полицях перед тим, як їх вживати.

Безумовно, з усіх бібліотечних матеріалів, книжки, памфлети, журнали, манускрипти, часописи, кількісно складають основне ядро бібліотечних збірок, а також, із точки зору якісної обробки, вони вимагають від службового персоналу найбільше праці, бо є найнеобхіднішими набутками в обслуговуванні читачів.

В часи урядування Путнама Конгресова Бібліотека успішно справлялася з усіма своїми завданнями, та все ширше набувала доброї репутації в світі, але знову брак місця для книг став серйозною проблемою в тридцятих роках, яку змогли розв'язати тільки в 1939 році, збудувавши 5-ти поверховий будинок під назвою Аннекс. Цей будинок з'єднаний з головним будинком тунеллю, через який проходить низка пневматичних труб для подачі книг з одного будинку в другий.

Крім книgosховища, Аннекс вміщує в собі більше десятка різноманітних відділів, головні з них: Відділ американського права, друкарсько-палітурна майстерня, публічний каталог бібліотечних

матеріалів, що знаходяться в цьому приміщенні, відділи аeronавтики і астронавтики, манускриптів, орієнタルної літератури, славістики, локальної історії і генеології, газетно-довідковий відділ, відділи мікрофільмів, виставок, каталогічних карток і утримання каталогу, урядового управління друком та деякі інші. Крім згаданих тут департаментальних одиниць Аннекс нараховує в собі до 150-ти академічних читальніх кімнат.

Хоча Аннекс є місцем осідку 10, 000 000 томів книг, але після 20-ої річниці його існування, Конгресова бібліотека знову відчула великий брак місця для ново-набутих книг. У зв'язку з цим у середині шестидесятих років була прийнята постанова Конгресу про побудову нового приміщення для бібліотеки, яке щойно тепер є на викінченні. Це приміщення носитиме назву: "Корпус імені Джемса Медісона" /Джемс Медісон Меморіал Білдинг/.

Сьогодні немає ділянки людського знання з якої Конгресова Бібліотека не мала б необхідних джерел, але є ділянки потреби яких вона задовольняє в більшій чи меншій мірі.

Найповнішими збірками Конгресової Бібліотеки вважаються збірки з історії й цивілізації Америки, як цілої країни, а так само з історії локальної за окремими стейтами. Історія й цивілізація цієї країни найефективніше відбита в рукописних матеріялах, яких в бібліотеці нараховується аж 31, 000 000 примірників. Склад збірок манускриптів своєю формою дуже різноманітний. Тут можна знайти листи, журнали й щоденники, конспекти, тези промов, писані документи, що були пов'язані з окремими

людьми, організаціями чи з важливими історичними подіями з'єднаних Держав Америки. Особливо цінними матеріалами вважаються рукописи двадцяти трьох президентів, починаючи від Ж. Вашингтона і включаючи К. Куліджа, поважне місце займають рукописи багатьох військових провідників, державних мужжів, економістів і науковців, як також різні записи багатьох підприємств та інституцій. Історичні події досить широко відбиті в рукописах таких американських діячів як Олександер Гамільтон і Веннямін Франклін. Крім так званих домашніх рукописів, бібліотека зберігає рукописні матеріали з країн Латинської Америки, Хіни та Японії.

Збірки рідких книг, тобто книг пов'язаних з визначними особами, історичними подіями, чи ті, що вважаються малочисленними, але високовартісними збірками під оглядом якісних стандартів. До складу цих збірок входять книжки, памфлети, листівки, плакати. Кількісний склад цих матеріалів дорівнює пів мільйона примірників. Найстарішим об'єктом цих збірок є глиняна плита з клинописом на ній, що вціліла ще з часів Вавилонсько-Ассирійської Імперії. До складу цих збірок також входять інканабули / книги друковані перед 1501-м роком/ До збірки входить 3, 000 книг надрукованих у 15-ому сторіччі, в тому числі перша біблія, яку надрукував Гутенберг /німецький винахідник рухливого шрифту/. У цих збірках можна знайти різноманітні твори, американського письменства, починаючи від дешевих новелок і кінчаючи солідними працями Венняміна Франкліна. Цікавим є те, що поруч з рідкими збірками Томаса Жефферсона, медичними творами Й. М. Тонера, біля приватних, подарованих бібліотек Лессінг Розенвальда, Будро

Вілсона, Теодора Рузельта, Вендель Холмса, в цьому відділі розташувалися приватні бібліотеки Адольфа Гітлера й Гаррі Гоудіні.

Музичні збірки Конгресової Бібліотеки належать до особливо видатних збірок. Вони мають на своїх полицях приблизно 3, 500 000 бібліотечних одиниць: книг, памфлетів, нот та інших музичних експонатів у формі різноманітних рекордів, стрічок та плит. З вищезгаданої кількості тільки на саму літературу про музику припадає 500 000 примірників. Операції лібрети, кореспонденція та творчість таких композиторів, як Бетховен, Гайден, Моцарт, Брамс, Бах, Шуберт, Ліст, Вагнер становлять головне ядро музичних збірок. Хоч Конгресова Бібліотека рахується світовим лідером, головно, в розбудові збірок камерної музики, але її літературні збірки фольклорної музики також належать до передових.

З інших збірок бібліотеки, так би мовити збірок з світовим значенням і в основному набутих по другій світовій війні, видатними вважаються збірки по атомній енергії, аeronautici та астронавтици, які нараховують на своїх полицях понад 2,000 000 томів книг і памфлетів та понад 20,000 рідномовних та чужоземних журналів. Ці збірки є найчисленнішими в світі та найширше використовуються науковцями різних країн.

Від часу, коли наукові публікації бібліотеки смітсонського інституту / 1866 р./ ввійшли до складу Конгресової Бібліотеки, збірки природничої й технологічної літератури почали швидко зростати і, зрештою, Конгресова Бібліотека сьогодні має в цій ділянці 3,000 000 томів книг і посідає одне з провідних місць у світі.

В зв'язку з веденням програми для сліпих жителів Америки та її територіальних володінь, дуже важливе місце в бібліотеці посідають збірки призначенні для обслуги цієї категорії читачів. Ці збірки започатковані ще в 1897 році створенням лише одної читальної залі, при якій була організована збірка, що складається з п'яти-сот так званих рельєфних книг. Ця збірка поступово розросталася в систему краївих бібліотек, одна з яких знаходить-ся при Бібліотеці Конгресу. Безпосередньо, через цю систему, Відділ Обслуговування Сліпих при Бібліотеці забезпечує цю категорію читачів рельєфними книгами /з витиснутими шрифтами/, розмовниками /текстами записаними спеціальним способом на довгограючих рекордах чи магнітних биндах/, а також випозичає розмовно-технічні, електронні пристрії. В додаток до вищезгаданого Відділ обслуги сліпих провадить постійну науково-дослідницьку програму, особливо в ділянці звукових записів і також регулярно забезпечує науковців необхідними, літературними матеріалами. В наслідок цієї програми Конгресова Бібліотека щорічно поповнює свої збірки важливими матеріалами для прогресивно-продуктивної праці сліпих читачів.

Глобальне місце в Конгресовій Бібліотеці посідає напівнезалежна, правнича бібліотека. В адміністративному відношенні вона підлягає головному бібліотекареві Конгресу, але в професіональних аспектах її праця знаходиться, виключно, під наглядом бібліотекаря - правника, який і є, безпосередньо, відповідальним за розбудову її Книжкових збірок. Близько п'ятдесяти експертів амери-

канського та міжнароднього права є основним ядром кадрів цієї бібліотеки. Багато з них є уроженцями інших країн, які посідають правничу освіту з одної чи з декількох країн. Тому, що всі співробітники бібліотеки, разом узяті, можуть працювати в більш, ніж сорока мовах, правнича бібліотека спроможна виконувати довідкові й науково-дослідницькі завдання в межах програми світового, міжнароднього права. Поскільки кадри правничої бібліотеки складаються з різноманітних спеціалістів- правників, вона може постачати інформації, стосуючі загального права, з галузі теоретично-го і практичного судівництва чи по історії права майже кожної країни. Одночасно з цим, бібліотека обслуговує вимоги екзекутивних та юридичних органів, як також задоволяє потреби юридично-професіональних, наукових дослідників, студентів правничих шкіл та інших представників американсько-юридичної ділянки.

Бібліотекарям цієї інституції часто доводиться функціонувати в ролі наукових дослідників, особливо в галузі порівняльного права, але їхня науково-дослідницька праця не розповсюджується далі виконання вимог клієнта і тому бібліотека, формально, не приймає на себе відповідальності науково-дослідницької інституції.

Бібліотечні фонди⁴ цієї бібліотеки складаються з 1, 300 000 томів книг та журналів із різноманітних правничих ділянок, що в цілому покривають зміст юридичної науки кожної країни і кожної доби. Фактично це є збірки юридично-літературних матеріалів,

⁴ Під цим терміном треба розуміти бібліотечні джерела, які вміщують в собі поняття друкованих праць, рукописів та інших матеріалів в бібліотеці призначених для використання їх читачами в опануванні людського знання. Цей термін цілком не пов'язаний з грошовими фондами.

які кількісно перевищують збірки любої американської бібліотеки. Вони особливо багаті на літературу з американського й британського права, як також вважаються видатними в більшості ділянок латинсько-американського права, каноничного та римського права. Матеріали, які пов'язані з правом суто спеціальних ділянок, якто фінанси, комерційні справи, кримінальні аспекти, освіта, праця, податок та інші знаходяться в складі збірок спеціально-предметових відділів.

З річних рапортів головного бібліотекаря Конгресу читач може довідатись, що й збірки й обслуга читачів у правничій бібліотеці поширюються і удосконалюються із року в рік. Так, наприклад, число виконаних співробітниками завдань, різноманітної тематики, в 1972 році багато перевищує кількість завдань виконаних у 1971 році. Число спеціальних науково-дослідчих проектів, приготованих співробітниками, становило 1025 у 1972 році, тоді як у 1971 році тільки 800, а кількістю сторінок проєкти 1972-го року перевищували проєкти 1971-го року на 9, 400. Число виконаних телефонних замовлень підвишилося з 39, 000 у 1971 році до 50, 000 у 1972. Число перекладів збільшилося з шестдесяти /260 стор./ у 1971 році, до 105 /550 стор./ у 1972 році. Кількість скомпанованих бібліографій виросла з шестдесяти двох /1,100 заголовків у 1971 році, до вісімидесяти /1,800 заголовків/ в 1972. Кількість кореспонденцій, пов'язаних з відповідями на різноманітні запотрібування зросла з 1,000 в 1971 році до 1,300 в 1972 році, а число читачів в правничій бібліотеці побільшилося на

2000 чоловік /із 82, 000 до 84, 000/ за один рік.⁵

У додаток до головної правничої бібліотеки, що знаходиться в головному бібліотечному будинкові, існує ще спеціальна правнича бібліотека при Капітолі, яка обслуговує виключно членів Конгресу, представників різних комітетів та комісій. Важливість цієї, так званої департаментальної бібліотеки, є надзвичайна, бо її роля полягає в забезпеченні державних керівників найліпшими літературними джерелами про американську законність.

Крім головних збірок, згаданих вище, Конгресова бібліотека має цілу низку так званих допоміжних збірок, які часто бувають необхідними при використанні бібліотечних джерел головних збірок. До таких можна занести збірку мал, що складається з трьох з половиною мільйонів окремих примірників мал, атласів та глобусів і являє собою наймогутнішу збірку в світі.

Поруч зі збіркою мал важливе місце в бібліотеці посідає збірка рухливих картин, яка має близько 170, 000 шпуль /Котушок/, що включають також найперші, вибрані фільми, -від самих початків їхньої появи. Крім цих фільмів, продукованих для комерційного театру й телевізії, збірка має також цінні, документальні фільми, добуті, як військові трофеї у ворожих країнах під час другої світової війни.

До складу допоміжних матеріалів входить також збірка естампів

---

⁵ Annual report of the Librarian of Congress; for the fiscal year ending June 30, 1972. (Washington : Library of Congress, 1973), p. 50.

/шрифтів/, креслярських нарисів та фотографій, які разом складають
22, 584 000 бібліотечних одиниць.⁶

У збірках цього роду, а також у збірках рухливих картин, назагал, відбувається універсальна тематика, але опис американської історії відображеній найбільш випукло.

Збірка різного роду так званих мікроматеріалів /Micro-prints, microfiche та microfilms), яких разом нараховується в бібліотеці близько 1, 800 000 бібліотечних одиниць, відіграє величезну допоміжну роль у використанні спеціальної літератури. Збірка включає 243, 000 мікрофільмів самих тільки часописів, велику кількість мікрофільмованих рукописів, книжок, що були продуктами ще початкового друку, а так само мікрофільми робіт майже в кожній, знаній мові й ділянці людського знання. Для успішної обслуги читачів Конгресова бібліотека має низку спеціальних апаратів до читання мікрофільмованих матеріалів. Ці пристрій в основному знаходяться в читальній залі мікрофільмів, як також у відділах музики, часописів, орієнタルної літератури та славістики.

Мікрофільмування відіграє велику роль в сучасній бібліотечній практиці, особливо у випадках міжбібліотечного обміну. Так наприклад, Конгресова Бібліотека добула від міністерства закордонних справ СРСР матеріали у формі мікрофільмів, що стосуються історії дипломатичних стосунків між Росією і З'єднаними Державами Америки в роках 1809-1814. Як також Конгресова Бібліотека в свою чергу

6

Цей термін означає один фізичний том, один примірник чи одна штука якогось бібліотечного матеріалу, що знаходиться на обліку.

подарувала Радянському Союзові мікрофільми праць президента Адамса.⁷

Збірки часописів, журналів, та урядових публікацій в Конгресовій Бібліотеці, як кількісно, а так само й з погляду якісних стандартів, є дуже важливими допоміжними збірками. Зміст цих збірок, під оглядом тематики, дуже різноманітний, покриває всі ділянки людського знання, в свіжій, більш сучасній інтерпретації. Конгресова Бібліотека уділяє багато уваги розбудові цих збірок, бо спостереження довели, що матеріали періодичної літератури пожвавлюють працю читача над книгою і одночасно доповнюють дані спеціальних аспектів змісту книги. Ось чому періодична література в Конгресовій Бібліотеці не тримається одною, компактною збіркою в залі періодичної літератури, а частково розподіляється поміж спеціалізованими збірками /правнича, музична, технологічна і. т. д./. Конгресова Бібліотека дістас 1, 200 часописів. Триста з них є американського походження, тоді як решта 900 часописів друкуються в чужоземних країнах. Так звані ретроспективні часописи зберігаються в бібліотеці в кількості 150,000 оправлених томів. Серед них можна знайти часописи, які уціліли ще з часів колоніяльного періоду. Сучасні часописи на полицях довго не залишаються, бо їх систематично перетворюють на мікрофільми, яких в бібліотеці нараховується близько 245, 000 шпуль.

⁷ MacCloskey, M. Our National Attic. (New York, Richards Rosen Press, 1968), pp. 76-77.

⁸ Gurney. Op. cit., p. 39. Також див. Annual report of the Librarian of Congress for 1972: Appendix 2, p. 85.

З вищезазначених даних про кількісний склад часописів в бібліотеці можемо зробити висновок, що наявність, так би мовити домашніх часописів репрезентована тільки 20%-тами, тоді як чуно-нецькі часописи складають аж 75% від загальної кількості часописів в бібліотеці. Цей приклад говорить про великий інтерес американського читача до змісту чуно-нечко-періодичної літератури.

Крім англомовних збірок Конгресова Бібліотека має низку збірок у чужих мовах. Найбільшими з них за розміром є збірки орієнタルної літератури/японські, хінські, вітнамські, корейські, арабські, гіbreйські, та країн Близького Сходу/, слав'янські та еспанські збірки.

З орієнタルних збірок найпотужнішими є японські й хінські збірки. Кожна з цих збірок нараховує в своєму складі по пів мільйона томів книг, які поза межами Японії й Хіни вважаються найбільшими в світі. Хінські збірки були започатковані в 1869 році подарунком Імператора Хіни 933-х томів книг Конгресовій Бібліотеці. Ці збірки включають матеріали будійських тлумачень /в стародавній санкритській літературі/, надрукованих ще в 976 році, як також книжки, часописи й журнали з комуністичної Хіни.

Поїздка президента Ніксона до Хіни зробила великий поштовх у діяльності відділу орієнタルної літератури, при Конгресовій Бібліотеці. Відділ, ніби, також зачав пошукувати зв'язків з Комуністичною Хіною і пропонувати шлях для книжкової торгівлі й бібліотечного обміну. З цією метою заступник голови відділу п. Чі Ванг в червні 1972 року вперше відвідав головні бібліотеки

Кантону, Шанхая й Пекіну. Перебуваючи в Пекіні він провів переговори з національно-державною бібліотекою Хіни про можливість обміну книг з Конгресовою Бібліотекою. В наслідок цих контактів Конгресова Бібліотека вперше набула наукові публікації, які з'явилися в Хінні після культурної революції 1966 року. Першими набуттями, такого порядку, були два журнали: "Вен ву" / журнал про музеї, сувеніри та реліквії/ і "Као ку" / Археологія/. Деякі вважають, що поїздка президента значно поширила число джерел, а разом із тим посилила й наукову розвідку про Хіну. Важлива публікація під назвою: "Хінські матеріали на мікрофільмі можливо дістати з Конгресової Бібліотеки", укладені Джемсом Чу-илю Соонгом і продуковані Центром хінсько-дослідчих матеріалів при Асоціації науково-дослідчих бібліотек, базована на матеріалах хінсько-корейської секції, яка на кінець 1972 року мала понад 420,000 томів книг.⁹

Японські збірки перед другою світовою війною кількісно перевищували хінські збірки, але відразу по війні вони зрівнялися, а пізніше в зв'язку з налагодженням широкої співпраці й дружби поміж Америкою та Японією, ці збірки стали швидко розростатися, і таким чином, знову стали найбільшими у відділі орієнタルної літератури. Безумовно, найбільшу роль в цьому відіграво те, що Конгресова Бібліотека має каталогічний відділ безпосередньо в Токіо, який одночасно вважається, немов би, уповноваженою агенцією по набуттю японської літератури. Тільки в 1972 році

⁹ Annual report of the Librarian of Congress, ending June 30, 1972., p. 39.

в Японії було набуто й прокаталаговано 16,000 книг.¹⁰ У додаток до регулярних праць, пов'язаних з літературою, історією та інституціями Японії, ці збірки включають мікрофільмові репродукції архівів японського міністерства чужоземних справ від 1868 до 1945 років, публікації Південно-Манжурської Залізничної фірми Й Матеріали видані /тзе тсоутг контрол полісе/ міністерством внутрішніх справ передвійськового часу. Також до складу цих збірок входить надзвичайно видатна література з природничих наук та технології, яка часто потрібується для міжбібліотечного обміну чи фото-дуплікацій.

Слав'янські збірки своїм розміром дорівнюють хінським. У наслідок покращення дипломатичних стосунків із країнами Східної Європи, слав'янські збірки, особливо російські, невпинно зростають. Згідно річного рапорту головного бібліотекаря Конгресу, тільки в 1972 році було відібрано з національних бібліографій 43,000 назв слав'янських книг для закупу. Російська література являється основним ядром слав'янських збірок. Якщо в 1901 році в бібліотеці нараховувалося тільки 569 російських книг то сьогодні вони складають 300,000 томів. Російські збірки зовсім несподівано зросли в 1907 році, коли Конгресова Бібліотека набула від заможного російського купця, Генадія Васильовича Юдіна, 80, 000 книг. Основна частина цих збірок присвячена загальній історії Росії та історії Сибіру зокрема. Цікавим фактом є те, що в наслідок набуття збірок Юдіна, Конгресова Бібліотека стала власником оригінальних праць / рукописних документів/ по історії

10

Там же ст. 39-40.

Сибіру, а не Радянський Союз. Крім історичної літератури збірки Юдіна мають добре скомпоновані книги по археології, етнографії, всі видання творів Пушкіна та повну збірку найрідших російських журналів 18-го віку. 68, 000 томів книг збірок Юдіна написані по-російські, тоді як решта 12,000 томів у інших слав'янських мовах. Усі ці книги зберігаються у вісіми окремих, спеціально пристосованих кімнатах бібліотечного приміщення "Аннекс" і фігурують тут під загально-вживаною назвою: "Бібліотеки Юдіна".

Назагал російські збірки Конгресової Бібліотеки дуже різноманітні і вважаються високоякісними бібліотечними матеріалами. Тут зберігається значна кількість рідких видань російської, громадської преси від 1708 по 1800 рік, багато творів російської художньої літератури XIX-го віку, як також примірник російської газети "Санктпетербургскіє ведомості" за 7 грудня 1778 року.

Крім рідких видань бібліотека дістас понад 700 радянських, російських часописів та журналів. Особливо добре репрезентована тут Радянська наукова й технічна література.

Решта слав'янських збірок складають приблизно 100, 000 примірників - переважно польської, чеської й болгарської літератур. Щодо українських збірок, науково-дослідницькі джерела не показують докладних даних, але в друкованих каталогах бібліотеки числиться досить багато українських творів різноманітної тематики. Переважно це науково - фахова література радянської доби.

За останні роки відділ східно-європейської літератури

звертас особливу увагу на збагачення неросійських слав'янських та балтийських довідкових джерел, що знаходяться на полицях слав'янської читальної залі /див. мал. 3/ в кількості 10,000 томів. 68% цих джерел пов'язані з тематикою Радянського Союзу, тоді, як тільки 32% цієї літератури стосуються аспектів інших східно-європейських країн.¹¹

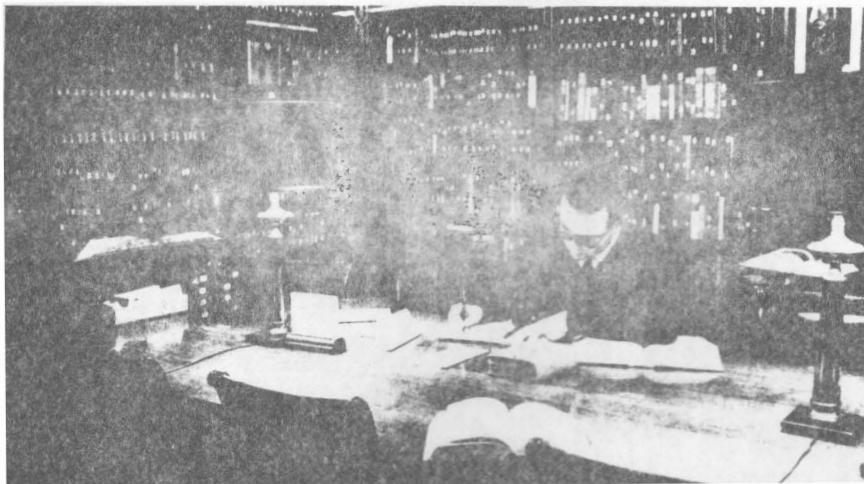
Наявність в слав'янських збірках 1,000 примірників матеріалів Саміздану заслуговує на спеціальну увагу читачів. В основному, це матеріали, що поступили до бібліотеки за останні два роки, у вигляді подарунків, від Радіокомітету "Свобода" в Нью Йорку /Радіо Ліберті Коммітті, Нью Йорк/ Серед цих публікацій знаходяться листи, петиції, рапорти про суди та різноманітні документи, а також літературні твори, що циркулюються таємно, від рук до рук, у Радянському Союзі, поза офіційним контролем урядово-партийного ока. Серед цих матеріалів, наприклад, також знаходяться записи на плівці чехословацького суду над "зрадником" Рудольфом Сланським в 1952 році.¹²

Інтенсивний розвиток слав'янських збірок сьогодні уможливлює багатьом студентам із східно-європейських країн в Америці вільний доступ до 400, 000 книг і памфлетів, 16,000 журналів і 1,400 часописів і цим забезпечує нормальні умови навчання, знаходячись далеко поза межами своїх держав.

---

¹¹ Там же ст. 40.

¹² Там же.

A reader hard at work in the Slavic Room on the fifth floor of the Annex. At the Library of Congress students of the U.S.S.R. and Eastern Europe can consult more than 300,000 books and pamphlets, 16,000 periodicals, and 1,400 newspapers.

Мал. 3. Слав'янська читальна зала Бібліотеки Американського Конгресу, що знаходиться на п'ятім поверсі "Аннекс" будинку у Вашингтоні.

Поруч з усіма іншими чужомовними збірками, збірки довідкових джерел еспанської фундації, що знаходиться при Конгресовій Бібліотеці, також відіграють одну з найважливіших роль в інформаційно-бібліографічній обслугі читачів, пов'язаних з науковими дослідженнями еспанської культури. В даний період назва цієї фундації замінена на латинсько-американсько-португальсько-єспанський відділ /ЛАІС/, який відповідає за повноту постачання інформацій в ділянках культурно-політичного й соціально-економічного життя, як минулого так і сучасного періоду еспансько-португальського світу. Найголовнішими завданнями цього відділу

с : утримання читальної залі Еспанського Товариства /Гіспанік Сосаїті Рідінг Рум/, забезпечення інформаційно-бібліографічної обслуги читачів, допомога в розвиткові збірок, співпраця з урядовими й професійними організаціями в переведенні спеціальних програм загального інтересу і видання підручників призначених для латиноамериканських студій. В зв'язку з цим останнім було видано цілу низку корисних та необхідних книг, які мають велике значення, як у студіюванні, а так само й в наукових дослідах історично-культурних аспектів еспансько-португалського життя. З опублікованих книг найбільшою популярністю користуються такі книги, як підручник по соціальним наукам, виданий Дональдом Стюартом в багатьох томах в 1972 році. Ця книга вміщує в собі близько 175,000 аннотацій, які приводять читача до інших важливих публікацій, стосуючих Латинську Америку в ділянці соціальних і гуманітарних наук. Також велике значення відограє 3-те видання Латинська Америка, Еспанія й Португалія /Латін Амеріка, Спейн енд Португал/, що являє собою книгу добреякісної аннотованої бібліографії, яку склала Георгетта М. Дорн /Гергетте М. Дорн/.

Так само цей відділ видав низку інформативних книг із ділянки історичної літератури, напр. "Латін Амеріка : а гайд ту тзе історікал літературе" /Латинська Америка : підручник по історичній літературі/, як також декілько важливих біографічних довідників було надруковано по ініціятиві цього відділу. Одним з таких довідників, що вміщує поверх 2,690 біографій видатних спеціалістів у галузі соціальних і гуманітарних наук є Нейшонал Ді-

ректорі / Державний науковий довідник/, який служить важливим допоміжним джерелом в розшукуванні літератури на згадану тему.¹³

Розбудовуючи свої збірки, адміністрація Конгресової Бібліотеки вважала, що читкий облік усіх бібліотечних набутків і представлення їх у відповідно оформленому вигляді до послуг читачів було одним із невідкладних співробітників бібліотеки. Найголовнішою формою обліку в Конгресовій Бібліотеці є кatalogізація, яка включає класифікаційне оформлення змісту кожного літературного джерела, і, визначення йому певного місця на книжній полиці за авторським, числовим показником, як також приготування інформаційних описів дляожної бібліотечно-літературної одиниці. Сукупність інформативних даних здабутих у процесі каталогізації називається бібліотечно-бібліографічною документацією, а загальна збірка документів, вміщуючих в собі бібліографічні дані про бібліотечні матеріали окремих збірок чи цілої бібліотеки називається бібліотечним каталогом, а окремим документом дляожної бібліотечної одиниці являється стандартна каталогічна картка, розміром 3 x 5 інчів. Конгресова Бібліотека практикує таєм спосіб обліку своїх бібліотечних фондів ще з часів урядування Споффорда, в наслідок чого сьогодні вона посідає понад 16, 000 000 каталогічних карток. Конгресова Бібліотека має декілько видів каталогів, але для читачів найважливішим із них являється головний, - авторський або так званий публічний каталог /Мейн каталог/, який занотовує всі джерела бібліотеки

¹³ Там же, ст. 39. Також див. A. MacLeish. Champion of a Cause ; Essays, and Addresses on Librarianship. (Chicago : American Library Ass'n, 1971), p. 177.

та є призначений до послуг усім відвідувачів бібліотеки. Місцем осідку цього каталогу є головний бібліотечний будинок. В роках 1942-1946 цей каталог був виданий у формі книги в 167 окремих томах. З 1947 р. бібліотека видає додаткові примірники каталога у вигляді щомісячних випусків з квартальними, річними і п'ятирічними зведеннями. Від 1956 року цей каталог носить назву: національний, зведений каталог. Додатком до головного каталога являється так називаний "Аннекс каталог", що носить назву приміщення в котрому він знаходиться. Цей каталог, фактично, є головною документацією всіх літературних джерел, що пряміщені в цьому будинку. Бібліотечно-бібліографічна інформація відвідувачів і клієнтів другої частини Конгресової Бібліотеки є одною з головних функцій "Аннекс каталогу". Спільне між цими двома каталогами є те, що вони обидва складаються з стандартних, друкованих каталогічних карток, одинакової форми й розміру. Різниця між ними, до певної міри, полягає в змістовному складі, так як предметовий склад книgosховищ одного приміщення й другого між собою відрізняється. Головний каталог включає багато назв рукописів для яких картки не друкуються. В цьому відношенні він є більш повним каталогом, ніж "Аннекс каталог". З другого боку, до складу останнього входить велика кількість друкованих карток, які подають інформації про книги інших американських і канадійських бібліотек, яких Конгресова Бібліотека не має. "Аннекс каталог" в основному репрезентує бібліотечні набутки від 1939 року по сьогодні.

В додаток до цих двох каталогів бібліотека має багато інших, так званих каталогів локального порядку, що репрезентують бібліотечно-літературні матеріали, які знаходяться в академічно-читальних залах, та в приміщеннях спеціальних збірок /рідких книг, музичних матеріалів, мал., орієнタルних джерел, естампів, фотографій, рухливих картин, мікрофільмів та інших/.

Одним з найбільш допоміжних джерел для науковців, не тільки Америки, а й цілого світу, являється Національний Зведеній Каталог /Натіонал Юніон Каталог/, що тепер друкується в формі книги. Цей каталог занотовує місце знаходження кожного науково-літературного твору, приблизно у вісіми-сотнях американсько-канадійських бібліотек. Цей каталог створений зусиллями Конгресової Бібліотеки, в наслідок чиї співпраці з іншими науково-дослідчими бібліотеками. Своєю кваліфікаційною градацією, фактично, це є авторський каталог, який включає до 15, 000 000 книжкових назв, виданих перед 1952-м роком, занотованих у Національному Зведеному Каталозі, що знаходиться у формі карткового каталогу в головному бібліотечному будинку, а також книги видані в 1952 році, або після того, але зазначаються в друкованих, у вигляді книжки, каталогах. Якраз ця форма Національного Зведеного Каталогу і має світове значення.

Департамент Обробки Матеріалів є активним видавцем різноманітних каталогів у книжковій формі, які нараховують декілько сот томів. Першим із них був надрукований каталог книг репрезентованих бібліотечними друкованими картками, який включає всі

картки, що з'явилися в бібліотеці від серпня 1898 року до липня 1942 з додатками покриваючими картки, що були видані за період від серпня 1942-го року по січень 1948 року. Ця каталогічно-бібліографічна праця разом складає 209 томів. Авторський каталог бібліотеки за час 1948 до 1952 р. надрукований в 24 томах. Національний зведеній каталог за період 1952-56 р.р. надрукований в 30-ти томах, а Національний Зведеній Каталог /Авторський перелік/ за час 1953-57-го рр. в 28-ми томах і його побічна публікація за 1958-62 рр. в 54-х томах.

Відділ Зведеного Каталогу при бібліотеці має також зведеній каталог для спеціальних збирок, що є в інших американських бібліотеках та в Бібліотеці Ватикану, а зведені каталоги для гибреїських, слав'янських, японських та хінських книг займають провідне місце в групі каталогів спеціальних збирок.

В зв'язку з веденням кирилець-бібліографічного проекту, Конгресова Бібліотека регулярно приготовляє й публікує місячний показчик / тзє Монтслі Індекс/ російських надходжень, який видається від 1948 року. Цей показчик, фактично, є повним переліком публікацій з усіх ділянок знання, поступивших, як до Бібліотеки Конгресу, а також до інших 260-ти американських та Канадійських бібліотек. Хоча це довідкове джерело й називається показчиком російських публікацій, воно занотовує публікації не тільки російські й не лише публікації радянського походження, а також публікації емігрантські в російській, українській й білоруській мовах. Цей Показчик призначений для обслуги англомовних читачів, які займаються радянсько-слав'янськими студіями.

Також в зв'язку з веденням вищезгаданого проекту Конгресова Бібліотека регулярно провадить компіляцію слав'янського зведеного каталогу для публікацій надрукованих кирилицею. Головно, це публікації в російській, українській, білоруській, болгарській та сербській мовах. Цей каталог являється додатком до загального, національного, зведеного каталогу.

Від 1950-го року Конгресова Бібліотека видає квартальне, річне й п'ятирічне зведення предметного каталогу книг /Каталог - Букс: саб'єктс/. Головна ціль цього каталогу ознайомлювати читачів з предметовими аспектами книжкових збірок.

Конгресова Бібліотека також видає Національний Зведеній Каталог рукописних збірок, яких нараховується понад дві тисячі в 120-ти книgosховищах Америки.

З вищезгаданого опису читач може зробити висновок, що каталогічна система Конгресової Бібліотеки є досить досконалою і стабілізованою. Ця властивість каталогічної системи дозволяє бібліотеці тримати її збірки у відповідно-належному порядку, що й уможливлює читачам самостійно пошукувати матеріали, а бібліотекарям полегшує обслугу читачів. Одночасно з цим, каталогічна система забезпечує швидкий видрук каталогічних карток та розділ їх поміж іншими бібліотеками країни, де вони відіграють велику роль в формуванні нових каталогів і бібліографій. Отже, каталогічна система Конгресової Бібліотеки є основою бібліотечно-бібліографічної інформації.

Сформувавши різноманітні збірки, Конгресова Бібліотека не

зупинилася на консервації бібліотечних матеріалів, а поставила собі за головну мету, особливо після 2-ої світової війни, довести накопичене людське знання до різноманітних категорій читачів і зорганізувати для них, по можливості, найліпшу обслугу. З цією ціллю члени Довідково-Бібліографічного Департаменту знаходяться в кожній загальній, чи спеціальній читальній залі, де вони допомагають читачам у належно-правильному використанні каталогів. З наміром найбільш інтенсивного розповсюдження знань співробітники бібліотеки регулярно організовують виставки в обох бібліотечних будинках. На виставках, як правило, демонструються найбільш важливі й необхідні експонати, кваліфікаційно підібраних, бібліотечних матеріалів з різних ділянок людського знання. Але найбільш популярними експонатами виставок являються матеріали, що демонструють конституційні аспекти американської держави, законопроекти про права людини, статті про Конфедерацію Південних Стейтів, Декларація незалежності, одна з найвидатніших промов президента Лінкольна про загинувших на полі бою /Геттисбург'адресс/ в часи американської громадянської війни, під час вшанування пам'яти поляглих в Геттисбургу, Пенсильвінія, і Біблія Гуттенберга.

Міжбібліотечний обмін також є одним із важливих заходів Конгресової Бібліотеки в галузі покращення бібліотечної обслуги читачів. Згідно з правилами міжбібліотечного обміну бібліотвка, під певними умовами, випозичас матеріали своїх збірок читачам інших бібліотек, як також, в разі потреби, дістас літературні

джерела для своїх читачів від інших бібліотек. З ціллю успішно-го виконання цього завдання при бібліотеці був заснований спеці-яльний департамент, який виключно займається справами міжбібліо-тчного обміну. Діяльність цього департаменту, в початках його існування, провадилася на теренах Америки, але за останні роки вона розповсюджується на бібліотеки, що знаходяться далеко поза її межами. І тому цей фактор треба також розглядати, як одну із властивостей бібліотеки, що є характерною ознакою для міжнарод-нього центру з бібліографічно-інформаційними завданнями. В наслідок активної діяльності цього департаменту тільки в 1972 році досягнута нова угода з 120-тьо інтернаціональними органі-заціями Європи, Африки й Азії про переведення міжбібліотечного обміну.

Відділ Каталогічних Карточок також у великий мірі прислужуєть-ся покращенню бібліографічно-інформаційної служби не тільки в своїй бібліотеці, а й в багатьох інших бібліотеках Америки й Канади. Цей відділ відповідає за своєчасний видрук, розподіл і продаж каталогічних карток. Його резерв складає 110, 000 000 каталогічних карток, що відиграють велику, допоміжну роль в пе-реведенні різноманітних бібліотечних операцій інших бібліотек. Згідно угоди, існуючої поміж бібліотеками, ці картки можуть замовлятися під авторським ім'ям, предметом чи числовим показ-чиком каталогічної картки, а вчасне виконання замовлення Відді-лом Каталогічних карток значно покращує бібліотечно-бібліогра-фічну інформацію читачів з різноманітними інтересами.

В додаток до діяльності Відділу Каталогічних Карточок функція Фотодуплікатного Відділу відіграє також важливу роль в покращенні бібліотечно-бібліографічної обслуги як читачів Конгресової Бібліотеки, а також і інших бібліотек. Фотокопіювання манускриптів, мал., музичних матеріалів, книжок, журналів, архітектурних планів шляхом застосування фотостатів та способів мікрофільмування, по уміркованим цінам, тепер являється, просто, невід'ємною частиною бібліотечно-бібліографічної обслуги Конгресової Бібліотеки.

Хоча вищеперечислені фактори бібліотечно-бібліографічної обслуги відігравали найважливішу роль в роботі Конгресової Бібліотеки протягом багатьох років, але вони не можуть конкурувати з найновішим досягненням в удосконаленні бібліографічно-інформаційної обслуги це з автоматизацією і комп'ютерізацією бібліотечних процесів. Створення механізованої бібліографічно-інформаційної системи стало найбільшим досягненням бібліотеки в цій ділянці за останні десять років. Вже від 1964-го року Конгресова Бібліотека переводила детальну екзамінацію усіх бібліотечних операцій з наміром організації автоматично-інформаційної системи. В зв'язку з цим близько 75 фірм були запрошенні для дослідження спеціальних ділянок, які, на основі матеріальної бази Конгресової Бібліотеки, мусіли б бути автоматизовані відповідно до її бібліотечно-професіональних стандартів. Скорі після переведення екзамінації, в початках 1966-го року департамент інформативних систем висунув програму розбудови досконалоті автомматично-комп'ютерської системи. Виконання цієї програми складалося з

семи фаз: перші три були пов'язані з приготуванням проекту бібліотечно-бібліографічної апаратури, з застосуванням дослідницького проекту по перевірці труднощів і вигод розподілу машино-інформативних даних, добутих у наслідок комп'ютерських операцій, тоді як решта фаз програми стосувалася специфікації, конструкції й застосування автоматичних систем до окремих бібліотечних операцій.

Керівники Департаменту Інформативних систем вважали, що одною з найголовніших ділянок нової інформаційної системи є комп'ютерське каталогування /Машин Рідабле каталогінг/, і тому якраз на цій ділянці вони й зосередили найбільшу увагу. Вже в початках заснування свого проекту співробітники цього департаменту енергійно працювали над дослідженням аналізи машинової презентації каталогічних даних. В той же самий час був запропонований формат для стандартизованого машинно-каталогічного запису, а вже в 1968 році машинне каталогування стало практичною дійсністю, тобто, — одним з найголовніших оперативних аспектів бібліографічно-інформаційного обслуговування.

Автоматизація каталогічних процесів в Бібліотеці Конгресу дала поштовх до розвитку машинного каталогування в інших бібліотеках. Тепер бібліотеки-співучастниці можуть діставати від Конгресової Бібліотеки комп'ютерські програми в друкованих листках чи каталогічних картках для місцевого використання.

Крім каталогування, примінення комп'ютерської технології в інших ділянках все ширше й ширше розвивається. Департамент Комп'ютерського Застосування допомагає Конгресові в його дослідницькій роботі, в продукуванні більш точних рапортів, в формуванні

стислих текстів загально-громадських проектів /Біллс/, у виготовленні резолюцій, які часто потрібуються у веденні конгресово-дослідницької служби. В даний період цей департамент активно працює над застосуванням автоматизованої системи до бібліотечних операцій, які переводяться у відділі для сліпих і фізично ушкоджених читачів. Зайніційований також проект застосування комп'ютерізації для реєстраційно-статистичних процесів у Відділі Міжбібліотечного Обміну. Комп'ютерські специфікації пристосовані також для реєстрації звукових записів в музичній секції. В зв'язку з комп'ютеризацією механізація операцій Відділу Каталогічних Карточок, що була започаткована в 1968 році, тепер остаточно завершина, але зі збільшенням темпів бібліотечної продукції створилися деякі труднощі в упорядкуванні каталогічних карток та інших бібліографічних документів. Не зважаючи на цей недолік, застосування комп'ютеризованої системи до бібліотечно-трудових процесів удосконалило якісну спроможність бібліотеки утримувати ростовиту навантаженість праці на певному рівні. В зв'язку з розвитком комп'ютерської технології співробітники Конгресової Бібліотеки безперебійно працюють над удосконаленням своєї автоматично-механізованої системи. Наприклад, два комп'ютери, що вживалися протягом останніх чотирьох років нещодавно були замінені сильнішою, більш централізованою системою, яка може виконувати більшу кількість і більш складних операцій одночасно.

З вміщезазначеного опису ми можемо зробити висновок, що Конгресова Бібліотека являється найпотужнішим автоматично-комп'ютерським центром бібліографічної інформації в Америці, а напевно,

і, в цілому світі.

З усього сказаного вище можна зробити коротенькі висновки і звести їх до ось яких пунктів: 1. у розвитку Конгресової Бібліотеки існувало три історичних періоди: а/ організаційний, який бере свій початок від появи бібліотеки /1800 р./-до призначення доктора Споффорда головним бібліотекарем Конгресу /1865 р./, б/ період оформлення бібліотеки в професіональну, державну інституцію с постійною посадою головного бібліотекаря, з незалежним пляном праці, з майстерно-оформленим каталогом бібліотечних набутків і, з добре розробленою програмою перетворення бібліотеки у Всенациональний Державний Бібліографічний Центр, цей період в основному збігається з часом урядування Споффорда /1865-1897 рр./, в/ період активної розбудови книжкових збірок, створення власної класифікації, переведення інтенсивної модернізації каталогів і примінення широкої автоматично-комп'ютеризованої системи до бібліотечних операцій, пов'язаних з обслугою читачів, і, як наслідок всього цього, - перетворення бібліотеки в Світовий Інформаційно-Бібліографічний Центр. Більша частина цього періоду пов'язана з активною діяльністю головного бібліотекаря - Герберта Путнама, який, починаючи від 1900-го року, безперервно урядував майже протягом сорока років. 2. У наслідок поступового, історичного розвитку бібліотека досягла найвищого станарту в світі своїх англомовних збірок у всіх ділянках людського знання, а особливо в гуманітарних науках, інженерії, музиці й астро-

наутиці. Сьогодні немає іншої бібліотеки в світі, яка могла б порівнятися с Конгресовою Бібліотекою в розбудові чуженецьких збірок: під оглядом їхнього якісного стану чи кількісного складу. 3. Технічно-матеріальні засоби обліку літератури, методи просовування бібліотечних матеріалів до читача і засоби обслуговування, як внутрішніх так і зовнішніх клієнтів висовують бібліотеку на одне із передових місць фундаторів так званої бібліотечної культури. 4. Конгресова Бібліотека визначається незвичайно високим рівнем професіонально-фахового оформлення літературних джерел. Вона має свою власну, багатотомну класифікацію та високої якості каталоги книг, якими користуються бібліотеки не тільки в країнах Північної й Піденної Америки, а також у багатьох країнах Європи, Африки та Азії. В зв'язку з цим Конгресова Бібліотека має свої консультативні й каталогічно-класифікаційні відділи в багатьох країнах світу, де вони з одного боку відіграють консультативну роль для бібліотек інших держав, а з другого, безпосередньо на місці закупу книг, займаються класифікацією й каталогуванням набутої літератури. Така діяльність Конгресової Бібліотеки відіграє велику пропагандивну роль в розповсюдженні своїх друкованих каталогічно-класифікаційних джерел, в прищепленні бібліотекарям інших країн свого фахового досвіду та посилює книжкову торгівлю й міжнародний бібліотечний обмін Сполучених Держав Америки. Це, власне, і є те, що зробило

Конгресову Бібліотеку світовим найmodернішим інформаційним бібліографічним центром, який в сучасний період посідає два величезних будинки, що покривають вісім акрів землі, вміщують тридцять шість акрів поверхні підлог і близько 270 миль книжкових полиць, та має 3,600 співробітників, а також третій будинок сьогодні є на викінченні.

Уважно придивляючись до історичного розвитку Конгресової Бібліотеки, можна зробити загальний висновок, що її діяльність подібно, як і діяльність її двох попередниць /Олександрійської й Візантійської Бібліотек/, проходить далеко поза межами своєї держави і що вона так само, як і інші дві бібліотеки, витворилася з мотивів державного престижу і в наслідок довгої еволюції стала найвидатнішим арсеналом накопичення літературних джерел світової культури, з передісторичних часів починаючи, аж по сьогодняшній день включно, і в цьому якраз і полягає її найважливіше історичне значення.

Аналіз опису історичного розвитку вищезгаданих бібліотек показує, що всі три бібліотеки мали один і той же замір і одну ціль, але по-різному склалася їхня кінцева доля: перші дві бібліотеки не витримали ударів історично-життєвих лихоліть і вони зникли, не досягши головної мети, тоді як Конгресова Бібліотека, переборовши всі труднощі, досягла вершин свого історичного призначення.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

Annual Report of the Librarian of Congress ; for the Fiscal Year ending June 30, 1938. Washington : Govt. Print. Off., 1939.

Annual Report of the Librarian of Congress; for the Fiscal Year ending June 30, 1971. Washington: Library of Congress, 1972.

Annual Report of the Librarian of Congress; for the Fiscal Year ending June 30, 1972. Washington : Library of Congress, 1973.

Annual Reports of the Librarian of Congress, showing the condition of the Library during the years 1869-1896. Washington : Govt. Print. Off., 1869-1897. (28 reports in 1 v.)

Automation and the Library of Congress. Washington : Library of Congress, 1963.

Горбачевский, Б. Люди, книги, библиотеки. Москва, Изд-во Всес. книж. палаты, 1963.

Dunlap, L. W. Reading in Library History. New York : R. R. Bowker Co., 1972.

Edwards, E. Libraries and founders of Libraries. New York: G. P. Philes and Co., 1865 & Reprint 1969.

Idem. Memoirs of Libraries. London: Frubner & Co., 1859.
v. 1.

Fuchs, H. "Geschichte der Biblioteken von Aleksandria." in Aus Theorie und Praxis der Biblioteken. Hamburg : Eberhard Stichnote, 1952.

"Government Libraries in the United States." In : Johnson, Elmer D. History of Libraries in the Western World, 2d ed. Metuchen, N. J. : Scerecrown Press, Inc., 1970.

Gurney, Gane. The Library of Congress : a Picture Story of the World's Largest Library. New York : Crown Publishers, inc., 1966.

Hessel, A. Geschichte der Biblioteken. Gottingen : Pellens, 1925.

Idem. History of Libraries. New Brunswick, N. J. : Scarecrow Press, 1955.

Jonson, E. D. "Ancient Libraries". In: Communication, 3d ed. New York : Scarecrow Press, 1966.

Idem. "Byzantine and Moslem Libraries." In History of Libraries in the Western World, 2nd ed. Metuchen, N. J. : Scarecrow Press, Inc., 1970.

Johnson, E. D. Communication, 3d ed. New York, London, 1966.

Idem. "Greek Libraries." In: A History of Libraries in the Western World. New York, London : Scarecrow Press, 1965.

Idem. "Greek Libraries." In: A History of Libraries in the Western World, 2nd ed. New York, London : Scarecrow Press, 1970.

Johnston, William Dawson. History of the Library of Congress. Washington : Govt. Print. Off., 1904. v. 1.

The Library of Congress and its Work : A Selection of Pictures With Descriptive Text. Washington : The Library of Congress, 1950.

Library of Congress and its Work: Report Prepared for the Commission of the United States of America to the Brazil Centennial Exposition. Washington : Govt. Print. Off., 1922.

Library of Congress and the Interior Decorations; A Practical Guide for Visitors. Washington: Foster & Reynolds, 1897.

Library of Congress Sesquicentennial Exhibit, April, 1950 : Catalog of the Exhibit Commemorating the 150th Anniversary of Its Establishment. Washington : U. S. Govt. Print. Off., 1950.

"The Library of Congress, Washington." In: Esdaile, Arundell. National Libraries of the World : Their History, Administration and Public Services. London : Crafton & Co., 1934.

MacCloskey, Monro. Our National Attic : the Library of Congress, the Smithsonian Institution, the National Archives. New York : R. Rosen Press, 1968.

MacLeish, Archibald. Champion of a Cause : Essays and Addresses on Librarianship. Chicago : American Library Ass'n, 1971.

Mearns, David C. The Story Up to Now: the Library of Congress 1800-1946. Washington, 1947.

Report of the Librarian of Congress and Report of the Superintendent of the Library Building and Grounds ; for the Fiscal Year ending June 30, 1909. Washington : Govt. Print. Off., 1909.

Salamanka, Lucy. Fortress of Freedom: the History of the Library of Congress. Philadelphia, New York : J. B. Lippincott Co., 1942.

Small, Herbert. Handbook of the New Library of Congress in Washington. Boston: Curtis & Cameron, 1897.

Смалл, Герберт. Описаніє нової Бібліотекі Конгреса. Москва : Сінодальна типографія, 1910.

Snyder, Samuel S. Library of Congress Automation Activities: Introduction and Overview. Washington, 1966.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Абетковий публічний Каталог 31, 32
Автоматизація 56-57
Автоматично-комп'ютерський центр 58
Авторське право 18-19, 20, 31
"Аннекс" Будинок 32-33
"Аннекс" каталог 50
Аполлоній Родеський 6
Аристарх із Самофракії 6
Аристофан 6
Арсенал христ. літ-ри 10-11
Беклей 15
Бібліотека Ашур-Баніпала 6
Бібліотека Юдіна 44-45
Бібліотечні каталоги 49
Бібліотечно-бібліограф. інформація 53, 55
Болгарські збірки 46
Ватерсон 16
Велике істор. значення Візантійської бібліотеки 10
Відділ Каталогічних карток 55
Всесаціональний Держ. Бібліограф. Центр 59
Гелленізм 2
Головний будинок Конгресової Бібліотеки 20-28.
Гомер 2, 6
Грецько-Романський бібліотечно-культурний Центр 12-13
Джефферсон 14, 15, 16
Діоклетіан /імпер/ 9
Дмитро Фалерський 2, 3, 6
Довідково- бібліограф. виставки 54
Довідково-бібліограф. обслуга 54
Допоміжні збірки 39-42
Заснування нової бібліотеки 16
Застосування комп'ютерів у різних ділянках бібліотекарства 57-58
Збірки в чужих мовах 42-49
Збірки для сліпих 36
Збірки довідкових джерел еспанської Фундації 47-49
Збірки по атомній енергії, аeronautiці та астронавтиці 35
Збірки правничої бібліотеки 37-38
Збірки природничої і технологічної літ-ри 35
Збірки рідких книг 34-35
Зведеній каталог спеціальних збірок 52-53
Зведеній предметний каталог 53
Зенодот Ефеський 6
Зникнення Олександрійської Бібліотеки 7-8
Знищення Конгресової Бібліотеки Британськими моряками 16
Історичне значення Олександрійської Бібліотеки 1, 6
Історичні корені заснування Олекс. Б-ки 1-2

Помічені помилки

ст.	рядок	надруковано	треба
5	3-згори	тридцять сім років	- сорок чотири роки
24	1-знизу	- геометричними	- геометричними
25	12-знизу	- скомпонована	- скомпонована
27	6-знизу	- як-от:	- як-то:
49	6-згори	- невідкладних спів- робітників	- невідкладних зав- дань співробітників
51	8-знизу	- будинку	- будинкові
59	3-знизу	- станарту	- стандарту
65	1-згори	- 31, 32	- 29, 31, 32

